

VÅREN 2024

Ekonomiska utsikter

Låg inflation.

Men rekordhöga vinster.

© Landsorganisationen i Sverige 2024

Illustration omslag: Pushing Buttons, www.pushingbuttons.se

Foton omslag: Lars Forsstedt, Gabriel Dahlander

Grafisk form: Pushing Buttons, www.pushingbuttons.se

Tryck: Bantorget Grafiska AB, Stockholm 2023

ISBN 978-91-566-3669-1

LO – 24.06 – 600

Innehåll

Sammanfattning	5
Internationell utveckling	9
Internationell prognos	11
Osäkerhetsfaktorer	12
Svensk ekonomi	15
Priser och räntor	16
Produktion i privat sektor	17
Försörjningsbalansen	20
Arbetsmarknaden	23
Löner och vinster	27
Det nya löneavtalet ger högre löneökningar	27
Löneprognos	29
Reallönefallet är över	30
Internationella löner och svensk konkurrenskraft	32
Vinstandelen är fortsatt rekordhög	33
Ekonomisk politik	35
Stabiliseringspolitisk bedömning	35
Penningpolitiken behöver normaliseras	36
Finanspolitiska prioriteringar	38
Den ekonomiska politikens långsiktiga spelregler måste läggas om	48

Sammanfattning

Svensk tillväxt kommer att utvecklas svagt under år 2024 och beräknas uppgå till 0,8 procent. Tillväxten i både hushållskonsumtionen och offentlig konsumtion kommer att vara för liten för att ge ordentlig skjuts till ekonomin. Investeringarna kommer att minska och till skillnad från 2023 kommer inte nettoexporten att ge något större bidrag till tillväxten. År 2025 ser LO-ekonomerna dock framför sig en starkare utveckling, driven av både investeringar och ökad hushållskonsumtion. Det är framför allt högre reallöner och lägre räntor som kommer att verka positivt på den inhemska efterfrågan, men även den offentliga konsumtionens bidrag märks under 2025.

Under de två senaste åren har gapet mellan svensk BNP och den trendmässiga tillväxten vuxit tydligt. Den svenska utvecklingen sticker ut negativt mot omvärlden. Nu ser vi ett större gap i BNP-utvecklingen än vad som är fallet i både USA och Euroområdet.

Arbetslösheten bedöms fortsätta stiga och sysselsättningen sjunker. I år väntas arbetslösheten som ett genomsnitt under året att uppgå till 8,5 procent. Antalet arbetslösa väntas öka med cirka 50 000 personer under år 2024.

Nyckeltal

Tabell 1.1

Procentuell förändring respektive procentenheter om inget annat anges

	2023	2024p	2025p
BNP	-0,2	0,8	2,1
Arbetslöshet ¹	7,7	8,5	8,2
Sysselsättningsgrad ²	69,4	69,1	69,5
KPI	8,5	2,7	0,2
KPIF	6,0	1,9	1,3
Nominell löneutveckling ³	3,8	3,9	
Styrränta december	4,00	3,00	2,50

¹ Andel av arbetskraften 15–74 år, i procent.

² Andel av befolkningen 15–74 år, i procent.

³ Enligt konjunkturlönestatistiken.

Källa: SCB och egna beräkningar.

Inflationen är nu i nivå med Riksbankens inflationsmål och fortsätter att sjunka. I höst kommer inflationen (KPIF) i Sverige enligt LO-ekonomernas bedömning att sjunka till strax över en procent. Att inflationen sjunker under målet visar att Riksbankens räntepolitik, i kombination med neutral finanspolitik, stramat åt svensk tillväxt och arbetsmarknad mer än vad som är nödvändigt. Att inflationstakten i Sverige har normaliserats innebär inte att löntagarnas köpkraft har återställts. De stora prishöjningar som näringslivet gjort under de senaste åren kvarstår. Det gäller inte minst priset på livsmedel som har varit en starkt bidragande faktor till att urholka löntagarnas köpkraft. En lägre inflationstakt stärker hushållens köpkraft först när lönerna växer snabbare än inflationstakten.

Även de höga räntorna fortsätter att pressa svenska hushåll. Styrräntan väntas endast sänkas med ytterligare 0,75 procentenheter under år 2024. Den svenska penningpolitiken har under de senaste åren varit väsentligt mer åtstramande än euroområdet. Även om Riksbanken legat mycket nära ECBs räntebana innebär samma styrränta väsensskilt åtstramande effekter i den svenska respektive europeiska ekonomin, inte minst till följd av institutionella skillnader på bostadsmarknaden.

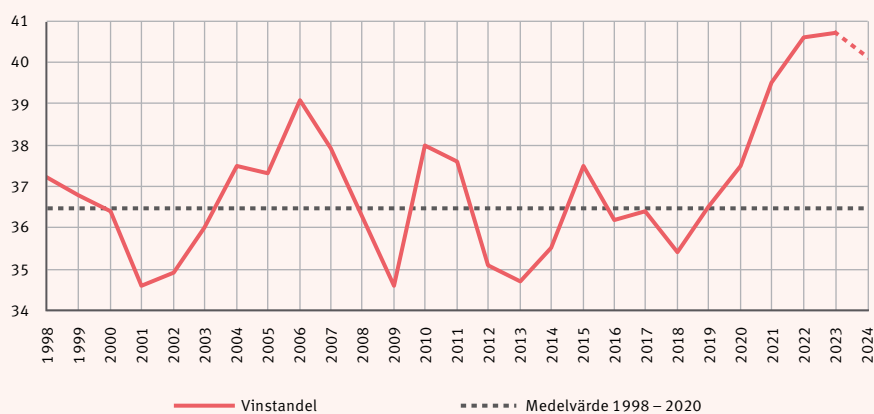
De senaste årens inflationsekonomi har bidragit till att näringslivet har kunnat höja priserna inom de flesta branscher. Näringslivets prishöjningar har medverkat till att företagens andel av förädlingsvärdet är historiskt högt i de flesta länder. Men enligt EU-kommissionen har näringslivets vinstandel ökat mer i Sverige än i Euroområdet.

I Sverige har näringslivets vinstandel (den del av förädlingsvärdet som går till kapitalägarna) under de senaste åren stigit till rekordnivåer. Ifjol var vinstandelen nästan 41 procent, vilket är den högsta andelen sedan 1995 och klart högre än medelvärdet på cirka 37 procent.

Näringslivets vinstandel

Diagram 1.1

Procent av förädlingsvärdet (justerad bruttovinstandel, exkl. små- och fritidshus)

Källa: Konjunkturinstitutet och egna beräkningar.

Den stigande vinstandelen sammanfaller delvis med prolongeringen av löneavtalen under pandemiåret 2020 som innebar lägre löneökningar än vanligt. Vidare har svensk industri gynnats av höga världsmarknadspriser och en svag växelkurs, men vinstandelen har stigit även i andra delar av näringslivet.

Det är uppenbart att svenska företag har lyckats överföra sina utbudsdrivna kostnadsökningar på konsumenterna. Företagens prissättnings-

makt har visat sig vara större än vad många tidigare antagit. En högre vinstandel innebär att det finns ett potentiellt ökat löneutrymme, givet att företagen väljer att minska sina vinster snarare än att vältra över ökade lönekostnader på konsumenterna via höjda priser. Detta kräver i sin tur väl fungerande marknader.

Den höga svenska vinstandelen var ett av de främsta skälen till varför LO-förbunden i samordningen ställde det högsta lönekravet på 25 år inför fjolårets avtalsrörelse.

Det högre löneavtalet från och med andra kvartalet 2023 innebär att företagens lönekostnader ökar snabbare än tidigare. Den uppväxlade löneökningstakten gör att det svenska näringslivets vinstandel har nått sin topp och sjunker något i år. Trots detta bedöms vinstandelen ligga över sitt historiska genomsnitt även under kommande år.

Om fördelningen mellan arbete (löneandel) och kapital (vinstandel) ska kunna återgå till mer normala nivåer så behöver den uppväxlade löneökningstakten som präglade löneavtalen som slöts våren 2023 även bestå åren framåt. Huruvida detta blir fallet är till syvende och sist en fråga för de avtalstecknande parterna.

Internationell utveckling

Prisutvecklingen har varit i fokus i världsekonomin under de senaste åren. Globalt sett nådde inflationen sin topp i mitten av 2022. Trots farhågor om stagflation och global konjunkturavmattning växte världsekonomin stadigt under 2022 och 2023 samtidigt som inflationen minskade. Sysselsättningen och inkomsterna ökade i jämn takt tack vare oväntat höga offentliga utgifter och hushållskonsumtion, samt ett ökande arbetskraftsdeltagande.¹

I synnerhet USA och flera stora tillväxt- och medelinkomstländer har överraskat positivt. Denna överraskande motståndskraft mot centralbankernas räntehöjningar ska ses mot bakgrund av den expansiva finanspolitik som har bedrivits i många länder. Men den kan också återspegla att hushåll och företag har agerat utifrån premissen att inflationen är tillfällig. Sparande som hushållen i avancerade ekonomier ackumulerat under pandemin har underlättat detta. Dessutom har de åtstramande effekterna av centralbankernas räntehöjningar dämpats av att det i många länder är vanligare med bundna bostadslån än i Sverige. De tidigare låga räntorna och förändrad efterfrågan på bostäder under Covid-19-pandemins nedstängningar har dock drivit upp bostadspriserna, vilket har gjort hushållen mer räntekänsliga än de annars skulle ha varit.

Konsumentpriserna steg tidigare och kraftigare i USA än i Euroområdet. Men efter att inflationen hade nått sin andra höga topp i USA sommaren 2022 började den att sjunka betydligt snabbare än i Euroområdet. Sammantaget innebär det att konsumentpriserna i USA och i Euroområdet på våren 2024 har ökat lika mycket, procentuellt sett, sedan januari 2021 och att inflationstakterna nu är lika låga. Detta trots att tillväxten har varit betydligt högre i USA. Vilka priser som ökat skiljer sig dock åt. Tjänstepriserna har stigit mer i USA medan priserna på energi och matvaror stigit mer i Euroområdet.

Rekordstora finanspolitiska efterfrågestimulanser², hög privat konsumtion och en stark arbetsmarknad har lett till ett högre underliggande tryck uppåt på inflationen i USA. I USA möttes både Covid-19-krisen och de senaste årens inflation med betydligt större finanspolitiska stimulanser än

¹ International Monetary Fund (2024), *World Economic Outlook—Steady but Slow: Resilience amid Divergence*. April. (<https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2024/04/16/world-economic-outlook-april-2024>) utgör en viktig källa i detta kapitel.

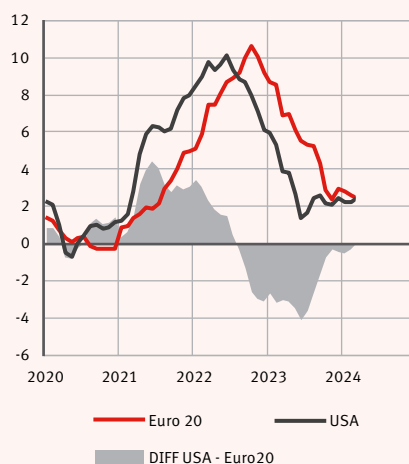
² Se Congressional Budget Office (2020), *The Budgetary Effects of Laws Enacted in Response to the 2020 Coronavirus Pandemic*, March and April 2020.

i Euroområdet och i Sverige. Samtidigt finns det indikationer på dämpad amerikansk efterfrågan under prognosperioden; ju längre Federal Reserve bibehåller sin styrränta på relativt höga nivåer, desto mer stiger räntekostnaderna för de amerikanska hushållen. Samtidigt tycks det stora överskottet av sparande som ackumulerades under pandemin ha tagit slut.³

Diagram 2.1

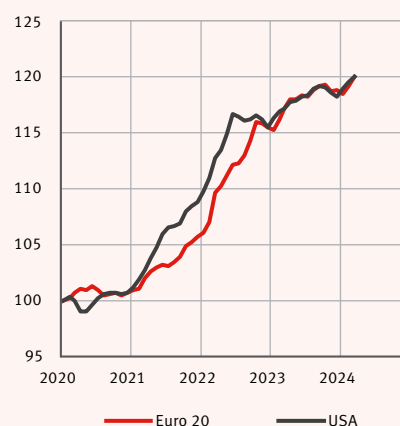
Inflation (HIKP)

Procent i årstakt

Prisnivå (HIKP)

Index 100 = januari 2020

Källa: Eurostat och egna beräkningar.

Den amerikanska stabiliseringspolitiken har lyckats bättre med att stimulera tillväxt och produktivitet utveckling än den europeiska. Tillsammans med en allt mer aktivistisk industripolitik som både innefattar företagsstöd och importtullar, ser utsikterna för USA relativt goda ut jämfört med Europa.

De nominella löneökningarna har sedan 2022 visserligen växlat upp men är enligt IMF fortfarande måttliga i de avancerade ekonomierna - särskilt i Euroområdet - vilket i och med inflationen, innebär tillbakapressade reallöner. Reallönerna ligger där nu nära, eller något under, den nivå de låg på före pandemin.

I EU har den ekonomiska aktiviteten stagnerat under 2023. Trots att både sysselsättning och löner ökade, steg arbetsinkomsterna bara nätt och jämnt i reala termer på grund av inflationen. Dessutom ser hushållssparandet ut att vara något högre i förhållande till de disponibla inkomsterna 2023 än 2022. Investeringarna föll under 2023, i synnerhet i byggsektorn. Även en inbromsning i lageruppbyggnaden, i spåren av förändringar i vad som efterfrågades under och efter pandemin, ser ut att ha spelat en märkbar roll. Efter den finanspolitiska expansionen under perioden 2020 – 2022 blev finanspolitiken neutral 2023. Även i EU är arbetsmarknaden stark, med gynnsam utveckling i både utbud och efterfrågan.⁴

Sveriges största exportmarknad, Tyskland, har själv en exportinriktad

³ Abdelrahman och Oliveira (2024), *Pandemic Savings Are Gone: What's Next for U.S. Consumers?*, Federal Reserve Bank San Francisco.

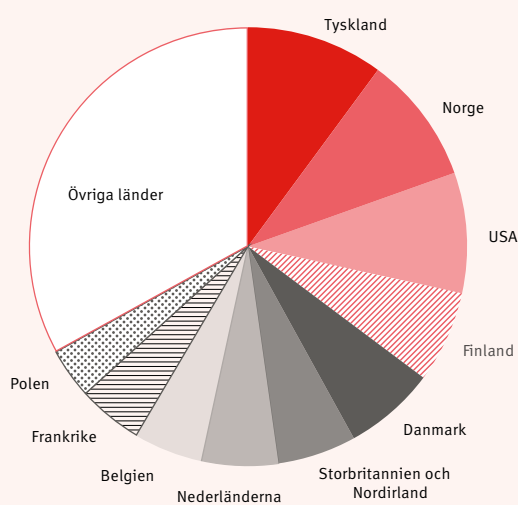
⁴ European Commission (2024), *European Economic Forecast Spring 2024*, Institutional paper 268 | Maj 2024. (https://economy-finance.ec.europa.eu/document/download/c63e0da2-c6d6-4d13-8dcb-646b0d1927a4_en?filename=ip286_en.pdf).

ekonomi, vilken står inför stora utmaningar kopplade till stagnerande produktivitet och konkurrenskraft, samt eftersatta investeringar i infrastruktur. Strikta budgetregler i landets författning innebär att landet står inför stora svårigheter att investera sig ur sin nuvarande ekonomiska svacka. Därtill väntas de större geopolitiska spänningarna ha en särskilt negativ påverkan på Tyskland. Kina har varit Tysklands största handelspartner och landet är fortfarande beroende av importerad gas.

Prispressen från Kina är kännbar, inte minst för västvärldens bilföretag, då landet börjar bli en betydande producent av elfordon. Den tilltagande konkurrensen i kombination med en debatt om illojal konkurrens på grund av den kinesiska statens stöd till exportindustrin har ökat kraven på att införa tullar på kinesiska elbilar.

Exportandelar till våra 10 största exportmarknader

Diagram 2.2

Källa: SCB.

Många länder i södra Europa har ännu inte återhämtat sig från Eurokrisens åtstramningspolitik. Därefter drabbades de hårt av pandemin som slog särskilt hårt mot länder med större turismnäring. Dessa länder har däremot drabbats mindre av energikrisen och samtidigt upplevt ett uppsving i turismen sedan pandemirestriktionerna försvann. I Grekland görs stora industriinvesteringar och bostadsbyggandet har tilltagit. De har också kunnat dra nytta av de stora pandemistöd de fick av EU.

Internationell prognos

Medan inflationen närmar sig centralbankernas målnivåer och penningpolitiken blir mindre åtstramande i många länder förväntas tillväxten i många länder istället dämpas av stramare finanspolitik för att minska statsskuldena. Den globala tillväxten bedöms av IMF ha varit låg, 3,2 procent, under 2023 och förbli så under prognosperioden.

Den låga tillväxten beror till en del på näraliggande faktorer såsom att lånekostnaderna fortfarande är höga och den stramare finanspolitiken. Men den beror också på mer långsiktiga effekter av pandemin, Rysslands invasion av Ukraina och annan geoekonomisk splittring. Globalt sett förväntas inflationen falla. De avancerade ekonomierna förväntas samtidigt nå sina inflationsmål snabbare än tillväxtekonomierna och utvecklingsländer-

na. För Europas del har energiprisernas snabba fall inneburit ett dämpat pristryck. Spot- och terminspriserna på olja och gas pekar mot fortsatt sjunkande energipriser, vilket hjälper EU att återfå konkurrenskraft som förlorades i energikrisen. Logistiska och produktionsmässiga flaskhalsar som påverkade de globala värdekedjorna mellan 2020 och 2022 har lättat.

Det finns förutsättningar för ökad tillväxt i EU under året. När inflationen avtar bör reallöneökningar och ihållande sysselsättning kunna understödja en återhämtning av konsumtionen. Investeringarna väntas dock inte öka i någon betydande grad förrän 2025, eftersom tillverkningsindustrin på många håll inte nyttjar sin fulla kapacitet. Men successiva lättnader i kreditvillkoren underlättar investeringar. Bostadsbyggandet väntas fortsätta minska medan anläggningsbyggandet upprätthålls. Finanspolitiken förväntas i år bli åtstramande för att återgå till att i stort sett bli neutral 2025. Sysselsättningen förväntas öka i långsammare takt än nu och arbetslösheten ligga kvar på omkring 6 procent, vilket är en låg nivå för EU.

BNP-tillväxt, inflation och arbetslöshet i utvalda länder

Tabell 2.1

	BNP-tillväxt			Inflation			Arbetslöshet		
	2023	2024p	2025p	2023	2024p	2025p	2023	2024p	2025p
Världen	3,2	3,2	3,2	6,8	5,9	4,5			
Euroområdet	0,4	0,8	1,5	5,4	2,4	2,1	6,5	6,6	6,4
Tyskland	-0,3	0,2	1,3	6,0	2,4	2,0	3,0	3,3	3,1
Norge	0,5	1,5	1,9	5,5	3,3	2,6	3,6	3,8	3,8
Danmark	1,8	2,1	1,5	3,4	1,5	2,0	4,9	4,9	4,9
Finland	-1,0	0,4	1,9	4,3	1,2	1,9	7,2	7,6	7,4
Storbritannien	0,1	0,5	1,5	7,3	2,5	2,0	4,0	4,2	4,1
USA	2,5	2,7	1,9	4,1	2,9	2,0	3,6	4,0	4,2
Kina	5,2	4,6	4,1	0,2	1,0	2,0	5,2	5,1	5,1

Anm. Arbetslösheten kan definieras olika i olika länder.

Källa: International Monetary Fund (2024).

EU-kommissionens prognos för tillväxt och inflation i Euroområdet ligger mycket nära IMF:s bedömning. I EU-länderna som står utanför valutasamarbetet bedöms tillväxt och inflation bli något högre än i euroområdet.

Osäkerhetsfaktorer

Det finns faktorer som talar för lägre såväl som för högre global tillväxt.

Utdragna geopolitiska spänningar, kriget i Ukraina och att konflikterna i Mellanöstern sprider sig till Röda havet talar för en sämre utveckling. En oljeprischock kan inte uteslutas. Centralbankernas och regeringarnas respons på en eventuell energiprischock är svår att förutse. Den nuvarande och snabbt avtagande energiprischocken som drabbade världen 2022 har i stor utsträckning behandlats som en efterfrågechock. Men det är inte uppenbart att den finans- och penningpolitiska responsen vid nästa stora energikris, utifrån dagens lärdomar, behandlas lika dogmatiskt som den nuvarande krisen. I EU riskerar ihållande effekter av den rådande strama penningpolitiken försena upphämtningen av den ekonomiska

aktiviteten. Där riskerar också en strävan efter lägre skuldkvoter att göra finanspolitiken än mer åtstramande.

Om inflationen minskar i olika takt i de stora ekonomierna kan det orsaka valutarörelser som pressar finansmarknaderna. Problemen i Kinas fastighetssektor kan sänka landets tillväxt om de inte löses, vilket också skulle påverka landets handelspartner negativt.

När högt belånade hushåll lägger om sina lån kan höga räntor kyla ner ekonomierna mer än förväntat. IMF befarar att en omläggning till skatthöjningar och offentliga utgiftsminskningar kan dämpa den ekonomiska aktiviteten.

För en högre tillväxt talar att finanspolitiken kan bli mer expansiv än förväntat och öka den ekonomiska aktiviteten. Om ett högre tryck i ekonomin gör arbetskraft till en knapp resurs kan det påskynda strukturomvandlingen mot en högre produktivitet.

Svensk ekonomi

2023 gick Sverige in i en lågkonjunktur. De största sänkena för tillväxten var hushållens konsumtion och bostadsinvesteringarna. Den svaga inhemska efterfrågan, som drevs av fallande reallöner och stigande räntor samtidigt som finanspolitiken var passiv, vägdes dock upp av relativt stark efterfrågan i utlandet. Nettoexporten tillsammans med investeringar i anläggningar, maskiner och vapensystem samt immateriella tillgångar utvecklades relativt väl. Sammantaget innebär detta en mindre djup lågkonjunktur än vad många bedömare har prognosticerat under 2022 – 2023.

För 2024 prognosticeras en relativt svag återhämtning kopplad till en fortsatt svag inhemska efterfrågan. Inflationen väntas falla under Riksbankens inflationsmål om två procent för att sedan (åter) fastna på låga nivåer. Detta förklaras av en fortsatt åtstramande penningpolitik, tillsammans med förväntat svaga finanspolitiska stimulanser, där valet av finanspolitiska instrument väntas innebära en förhållandevis liten påverkan på den aggregerade efterfrågan. Hushållens konsumtion förväntas till exempel att utvecklas svagt under 2024 på grund av en förväntat hög benägenhet att spara kommande reallöneökningar samt minskad sysselsättning. Större penningpolitiska lättnader samt låg inflation under 2025 innebär att den svenska återhämtningen tar fart.

Läget i Sverige och omvärlden innebär stora osäkerhetsfaktorer.⁵ I Sverige finner vi de största osäkerheterna kopplade till penning- och finanspolitiken. Vår bedömning är att Riksbanken underskattat såväl omfattningen av sin penningpolitiska åtstramning som dess långsiktiga strukturella effekter. Om inflationen ligger kvar på nivåer långt under inflationsmålet, samtidigt som effektiva finanspolitiska stimulanser uteblir, kan Riksbanken återigen tvingas sänka styrräntan till mycket låga nivåer. I utlandet finns stora osäkerheter kopplade till geopolitiska spänningar samt upptrappade handelskonflikter. Osäkerheterna återfinns då i nya större energirelaterade utbudschocker, nya flaskhalsar i viktiga värdekedjor samt en negativ påverkan på svensk handel. Ytterligare osäkerheter från utlandet är fortsatt stram penningpolitik samt finanspolitiska åtstramningar i ett försök att komma till rätta med hög skuldsättning.

⁵ Osäkerhetsfaktorer förs inte in i prognosen men väntas ha stor påverkan på den ekonomiska utveckling om de inträffar.

Försörjningsbalans och nyckeltal

Tabell 3.1

Procentuell förändring respektive procent om inget annat anges

	2023	2024p	2025p
BNP	-0,2	0,8	2,1
Hushållskonsumtion	-2,3	0,8	3,1
Offentlig konsumtion	1,0	0,8	1,8
Fasta bruttoinvesteringar	-1,5	-0,9	2,2
Lager ¹	-1,3	0,5	-0,2
Export	3,3	2,1	3,3
Import	-1,0	2,1	3,9
Övriga nyckeltal			
KPI	8,5	2,7	0,2
KPIF	6,0	1,9	1,3
Sysselsättningsgrad ²	69,4	69,1	69,5
Arbetslöshet ³	7,7	8,5	8,2
Styrränta december	4,00	3,00	2,50

¹Förändring i procent av BNP föregående år.

²Andel av befolkningen 15–74 år.

³Andel av arbetskraften 15–74 år.

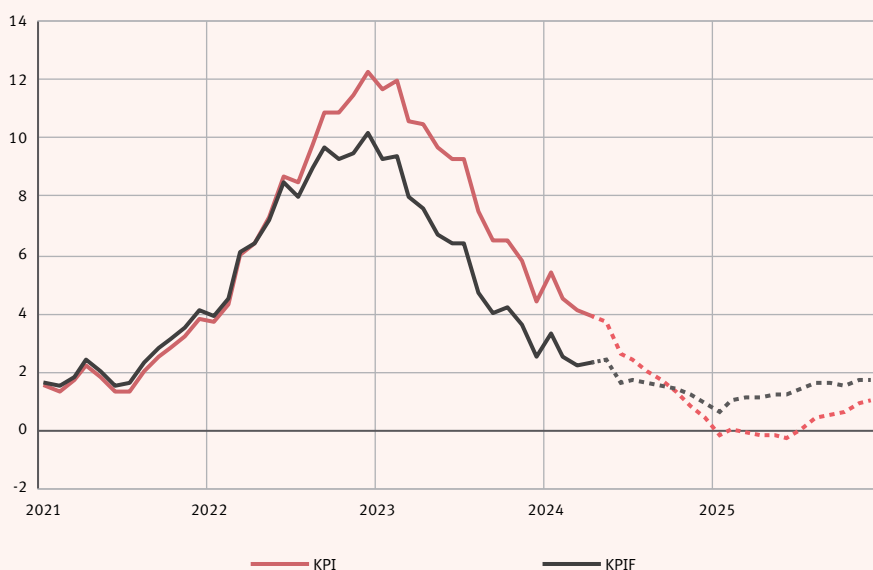
Källa: SCB och egna beräkningar.

Priser och räntor

Nedgången från inflationstoppen i slutet av 2022 har varit stadig och i huvudsak följt de flesta bedömares prognoser, inklusive LO-ekonomernas. Under slutet av 2023 och under våren 2024 har dock inflationen varit lägre än de flesta bedömningar, inte minst Riksbankens.

Procent, förändring över 12 månader

Källa: SCB och egna beräkningar.

Enligt vår prognos kommer inflationen med konstant ränta (KPIF), att falla under inflationsmålet sommaren 2024 och riskerar att ligga kvar under målet hela 2025 på grund av det svaga ekonomiska läget. KPI-inflationen är i dag högre än KPIF-inflationen. Men i och med att Riksbankens inlett en cykel av räntesänkningar förväntas KPI att falla snabbare än KPIF under 2024. Vidare finns en risk att KPI-inflationen hamnar i negativt territorium under 2025.

På helårsbasis innebär vår prognos att KPIF-inflationen uppskattas till 1,9 procent år 2024 och 1,3 procent år 2025. KPI-inflationen förväntas att ligga på 2,7 respektive 0,2 procent. Efter två år av krympande reallöner kommer nu löntagarnas köpkraft att åter börja växa. Om de nominella löneökningarna fortsätter att utvecklas starkt kommer reallöneökningarna under 2025 att ha en kraftigt positiv inverkan på återhämtningen av den inhemska efterfrågan.

Produktion i privat sektor

Produktionen i privat sektor bromsade in under 2023, drivet av ett snabbt fall i bostadsbyggandet och svag inhemska hushållsefterfrågan, vilket främst påverkade försäljningsvolymerna inom handel och de konsumentnära tjänstesektorerna. 2024 och 2025 ser den inhemska efterfrågan ut att återhämta sig i takt med stigande reallöner. Både inhemska och utländska efterfrågan förväntas växa snabbare under 2025 än 2024. För vår prognos innebär detta sammantaget ett relativt svagt 2024 följt av en starkare ekonomisk återhämtning under 2025. BNP ligger dock fortsatt relativt lågt i förhållande till den förpandemiska tillväxttenden.

HANDELN

Åren 2021, 2022 och 2023 har varit exceptionella för handeln, även om det finns stora skillnader mellan delbranscher. Detta förklaras delvis av att handeln med råge lyckades med att föra vidare de stora utbudsrelaterade kostnadsökningarna till konsumenterna, trots minskade försäljningsvolymerna. LO-ekonomerna ser inte lika kraftiga prishöjningar under 2024 och

2025. I takt med att hushållskonsumtionen återhämtas väntas ytterligare två starka år för handeln, där förädlingsvärdet ökar i takt med försäljningsvolymerna, i motsats till de senaste årens prisdrivna tillväxt. Att handeln slog rekord i antalet sysselsatta under 2023, trots minskande försäljningsvolym, talar för att den förväntat ökade försäljningen under 2024 och 2025 inte kommer att innebära en lika stark sysselsättningsutveckling.

TILLVERKNINGSINDUSTRIN

Trots det svåra internationella läget utvecklades tillverkningsindustrin relativt starkt under 2022 och 2023. Exportsektorn räddade Sveriges BNP från ett djupt fall under 2023. Den starka utvecklingen har också hjälpt till att upprätthålla sysselsättningen under ett år av svag inhemsk efterfrågan.

Att svensk industri i hög grad profilerat sig mot grön omställning, vapensystem och elektrifiering innebär att efterfrågan förväntas vara långsiktigt stark. Under 2024 ser vi framför oss en något svagare tillväxt, när det höga ränteläget fått verka under en längre period och ordergångarna från utlandet minskat något. Räntesänkningar och en allt bättre konjunktur i våra exportländer under 2024 och 2025 talar dock för att inbromsningen är tillfällig och att tillväxten inom tillverkningsindustrin blir högre under 2025.

BYGGBRANSCHEN

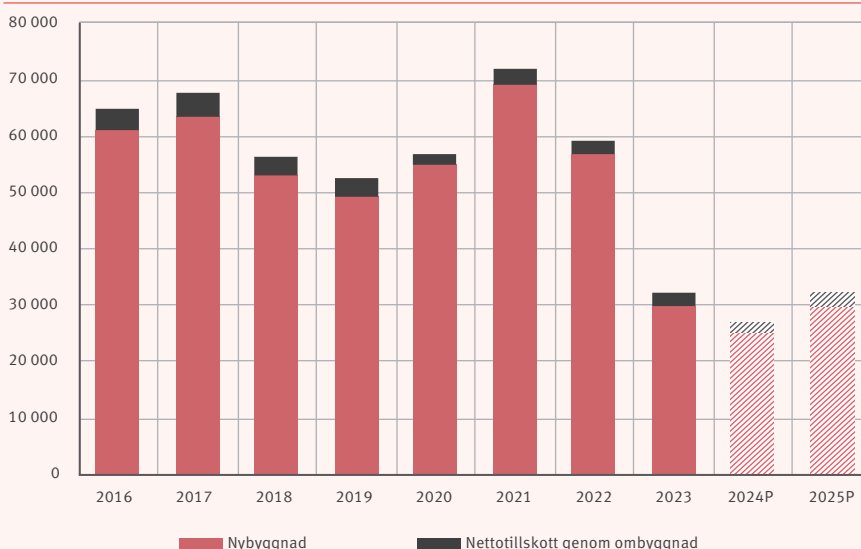
2024 förväntas bli ett rekordsvagt år för bostadsbyggandet. Vår prognos är att investeringar i anläggningar kommer att vara starkare, tack vare de stora nyinvesteringar som görs i Sverige – inte minst i och med den gröna omställningen.

Enligt prognosen kommer bostadsbyggandet att påbörja en återhämtning under nästa år, men det kommer inte att synas på investeringarna redan 2025, eftersom gamla påbörjade projekt troligtvis kommer att avslutas i takt med att nya påbörjas. Under både 2024 och 2025 förväntar sig LO-ekonomerna att investeringar i anläggningar kommer att mildra den totala nedgången i byggbranschen.

Byggprognos

Diagram 3.2

Antal påbörjade bostäder

Anm. Utfall för 2023 är preliminärt.

Källa: Boverket.

Stora varsel i byggindustrin

Under en tid har varslen ökat inom byggsektorn, vilket har resulterat i ökad arbetslöshet och ett minskat antal anställda. Från januari 2023 till januari 2024 minskade antalet anställda inom byggindustrin med över 11 000 personer.⁶ Över tid har varselnivån i byggindustrin delvis följt styrräntan, vilket tydliggör branschens räntekänslighet.

Under en period har hög inflation, höga räntor och en svag krona påverkat hushållen, vilket resulterat i minskad efterfrågan på nybyggda bostäder. Dessutom har räntehöjningar och ökade materialkostnader ökat byggföretagens kostnader och påverkat deras lönsamhet.

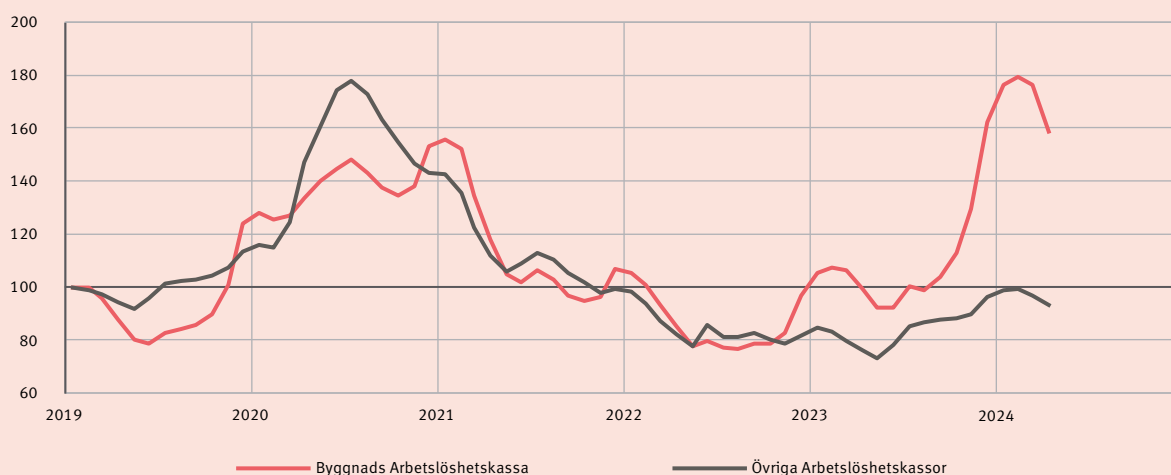
Sammantaget gör dessa faktorer det svårare för byggföretagen att upprätthålla sin verksamhet. Minskad lönsamhet i nyproducerade bostäder har resulterat i färre byggstarter och fler varsel.

Antalet inskrivna arbetslösa i Byggnads a-kassa har ökat kraftigt under det senaste halvåret. Inflödet från byggindustrin till omställningsorganisationen TSL ökade det första kvartalet 2024 med cirka 170 procent jämfört med motsvarande kvartal 2023. Ökningen var större än i någon annan bransch. Framför allt kommer inflödet från delbranschen ”Byggande av bostadshus och andra byggnader”.

Utveckling i arbetslöshet per a-kassa

Diagram 3.3

Index 100 = jan 2019

Källa: Arbetsförmedlingen och egna beräkningar.

Uppgifter från flera källor indikerar att kvalificerade byggarbetare som förlorar sitt arbete på grund av den nedåtgående trenden i byggindustrin har möjlighet att stanna kvar i branschen. Under det första kvartalet 2024 hade 97 procent av de uppsagda i byggbranschen som erhöll stöd från TSL funnit nya lösningar inom ett år, en högre andel jämfört med andra branscher. Många som går igenom omställning fortsätter att arbeta inom byggsektorn efter att ha genomgått kortare utbildningar. Uppgifter från Byggnads bekräftar detta mönster: Utbildade byggarbetare som har genomgått gymnasieutbildning inom bygg och en lärlingsperiod förblir i branschen trots konjunktursvängningar och varsel. Detta mönster tydliggörs

av statistik över inflöde och utflöde från a-kassorna. Statistiken visar att det senaste kvartalets stora ökning av inskrivna arbetslösa i Byggnads a-kassa följs av ett ökat antal utskrivningar, vilket indikerar att många, efter en kortare period av arbetslöshet, hittar en ny anställning.

Däremot tenderar nyutexaminerade lärlingar, som på grund av minskat byggande har svårt att hitta lärlingsplatser och etablera sig, att söka sig till andra branscher, till exempel industrin. Detta riskerar att begränsa den framtida tillgången på kvalificerad byggarbetskraft och hämma möjligheterna att bygga såväl bostäder som kommersiella fastigheter och anläggningar.

⁶ Enligt statistik från BAS, Statistiska Centralbyrån Sysselsatta 15–74 år efter SNI.

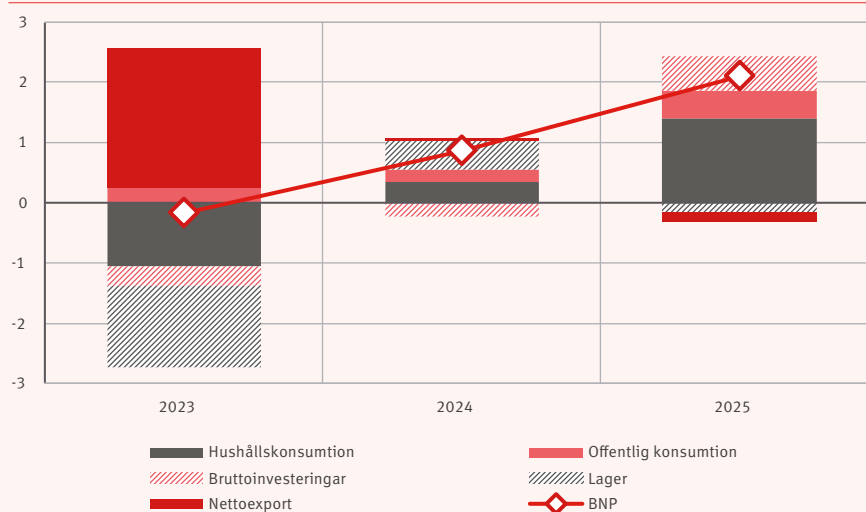
Försörjningsbalansen

Enligt prognosen kommer Sveriges tillväxt att vara svag under 2024, där tillväxten i både hushållskonsumtionen och offentlig konsumtion kommer att vara för liten för att ge ordentlig skjuts till ekonomin. Bruttoinvesteringarna kommer att minska och till skillnad från 2023 kommer inte nettoexporten att ge något större bidrag till tillväxten. 2025 ser LO-ekonomerna dock framför sig en starkare utveckling, driven av både investeringar och ökad hushållskonsumtion. Det är framför allt högre reallöner och lägre räntor som kommer att verka positivt på den inhemska efterfrågan, men även den offentliga konsumtionens bidrag märks under 2025.

Komponenternas bidrag till BNP-tillväxten

Diagram 3.4

Procentenheter

Källa: SCB och egna beräkningar.

HUSHÅLLENS KONSUMTION

Hushållskonsumtionen har haft en negativ utveckling sedan styrräntehöjningarna påbörjades under 2022 och ligger tydligt under den långsiktiga trenden. LO-ekonomernas prognos är en fortsatt svag utveckling under 2024, trots ökade reallöner för hushållen.

Räntorna förväntas sänkas och lönesummorna öka, vilket ger en positiv utveckling jämfört med 2023. Reallönerna kommer dock fortfarande att vara lägre än under 2022, vilket tillsammans med ett ökat sparande som svar på osäkrare tider och en svagt minskande sysselsättning, förklarar den svaga utvecklingen under 2024. Den prognosticerade låga inflationen 2025 kommer ge starkare reallöneutveckling än tidigare, vilket kommer att leda till en starkare ökning av hushållskonsumtionen än vanligt.

Mnkr per kvartal, säsongrensad, fasta priser referensår 2023

Källa: SCB och egna beräkningar.

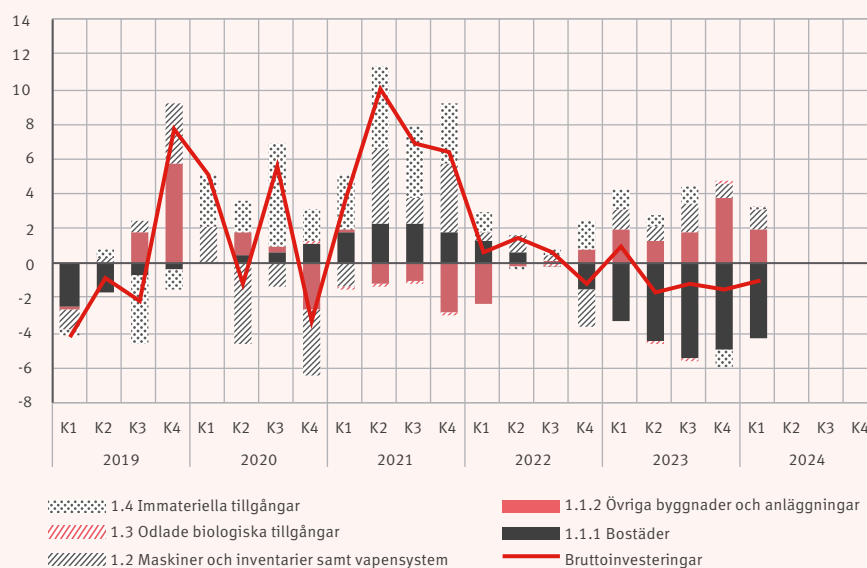
BRUTTOINVESTERINGAR

I säsongrensade fasta priser föll de fasta bruttoinvesteringarna under 2023 med 1,3 procent jämfört med 2022. Utfallet var dock betydligt starkare än de flesta bedömare gjorde gällande under det innevarande prognosåret (-2,6 procent).⁷

Det största tappet i reala investeringsvolymerna återfanns i bostäder, som föll med över 22 procent. Investeringsstappet i bostäder är i paritet med åren 1994 (-26,8 procent) och 1995 (-23,0 procent). Det stora investeringsstappet från bostadsinvesteringar vägdes dock upp av en mycket stark utveckling i anläggningar (+8,9 procent), samt ökade investeringar i maskiner och inventarier (+2,3 procent) samt immateriella tillgångar (+1,5 procent).

⁷ Enligt Konjunkturinstitutets prognosjämförelser var genomsnittsprognosen för fasta bruttoinvesteringar -2,6 procent under 2023.

Procent, förändring i årstakt

Källa: SCB och egna beräkningar.

2024 förväntas dock att bli ett relativt svagt år, inte minst på grund av en fortsatt svag utveckling i bostadsbyggandet, med en fortsatt minskning av påbörjade nyproduktioner samt tappade investeringsvolymerna i takt med att redan påbörjade bostadsinvesteringar färdigställs. Den starka utvecklingen av investeringsvolymerna från den gröna omställningen fortgår, men väger inte helt upp tappet i bostadsproduktion och innebär sammantaget ett svagare 2024.

Under 2025 kommer bruttoinvesteringarna enligt prognosen att öka. Tillverkningsindustrin gynnas av en återhämtning och ökat importbehov i Sveriges största handelsländer. Enligt prognosen kommer även antalet påbörjade bostäder att svagt öka under 2025, till samma nivå som under 2023. Den samlade effekten av tre svaga år för bostadsbyggandet – 2023, 2024 och 2025 – kommer att vara en fortsatt minskande investeringsvolym i denna sektor. Det kommer att göra återhämtningen av den totala investeringsvolymen svagare, trots prognos om en stark tillverkningsindustri.

OFFENTLIG KONSUMTION

Trots att även 2024 beräknas bli ett svagt år för både investeringar och hushållskonsumtion har regeringen valt att endast begränsat understödja ekonomin med aktiv finanspolitik. Det positiva BNP-bidraget från den offentliga konsumtionen beräknas vara litet: 0,2 procent under 2024, precis som under 2023. Under 2025, när konjunkturen är starkare, kommer BNP-bidraget enligt prognosen att öka till 0,5 procent. Denna omvända konjunkturstabilisering beror i hög grad på att regeringen valt att inte kompensera kommuner och regioner under 2024 för tillfälligt högre pensionsavsättningar. Med ett strukturellt sparande 2024 som bedöms vara på -0,2 procent av BNP ligger den förda politiken nära överskottsmålets målnivå. Jämför man det svenska saldot 2024 med andra avancerade ekonomier, där snittet i Euroområdet är -3,0 procent och det amerikanska runt -5 procent, är det finanspolitiska stödet till ekonomin jämförelsevis svagt.

NETTOEXPORT

Nettoexporten ökar enligt prognosen obetydligt under 2024 för att falla något under 2025, som en effekt av att importen återhämtar tappet under 2023 och därmed ökar snabbare än exporten. LO-ekonomernas prognos är att importen ökar i takt med den inhemska efterfrågan. Både BNP och den beräknade importen i våra exportländer (KIX-viktat) förväntas utvecklas starkare under 2024 och 2025, vilket gynnar exportsektorn. Tack vare att svensk exportindustri fortsatt har en fördelaktig profil räknar vi med att både importen (av insatsvaror) och exporten kommer att öka mer i Sverige än i våra handelsländer.

BNP- och importutveckling i Sveriges handelsländer

Tabell 3.2

Procent, förändring jämfört med föregående år

	2022	2023	2024p	2025p
BNP (KIX-viktat)	3,0	1,4	1,7	2,0
Import (KIX-viktat)	6,5	-0,3	2,4	2,8
Import av varor (KIX-viktat)	3,8	-2,2	2,0	2,7

Källa: World Economic Outlook och egna beräkningar.

Arbetsmarknaden

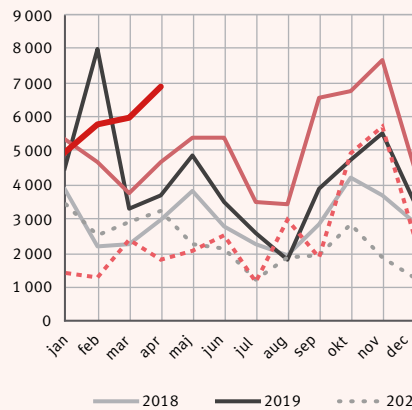
Sedan sommaren 2023 har arbetsmarknaden försämrats tydligt. Sysselsättningen har sjunkit, arbetskraftstillväxten har stannat av och arbetslösheten stigit.

Antalet varsel har varit förhöjt under mer än ett år och ligger nu på ännu högre nivåer vilket tyder på en försvagning av arbetsmarknaden. Slutet av 2021 och helåret 2022 uppvisade en förhöjd nivå på antalet vakanser. De höga vakanstalen höll i sig under första halvan av 2023 för att sedan falla ned till de nivåer som vi sett under 2018 och 2019 vilka var svaga år för arbetsmarknaden.

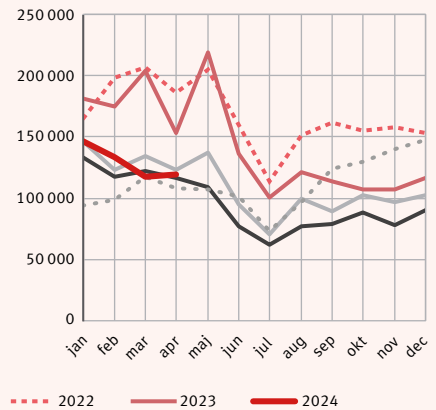
Varsel och vakanser

Antal

Varsel

Vakanser

Anm. Varselstatistiken exkluderar varslat februari 2023 som berodde på att en privat aktör inom assistans blev av med tillståndet. Företaget beviljades inhibition och efter vinst i domstol kunde verksamheterna fortsätta i samma regi.

Källa: Arbetsförmedlingen.

Framåt bedömer vi att arbetsmarknaden börjar återhämta sig när tillväxten tar fart till följd av fallande räntor och stigande reallöner. Efter en lång period av låg tillväxt bedöms företagen ha mer ledig kapacitet än normalt vilket håller tillbaka jobbtillväxten initialt. Därtill förväntas tillväxten vara relativt svag under 2024. Sysselsättningen väntas börja växa på allvar först 2025. Enligt prognosen kommer både bruttoinvesteringarna och hushållskonsumtionen att ge en kraftig skjuts till den inhemska efterfrågan och sysselsättningen 2025. Då den rådande lågkonjunkturen i allt väsentligt är hemmasnickrad ser LO-ekonomerna positivt på arbetsmarknadens möjlighet att omsätta ett förbättrat ekonomiskt läge (i form av ökande reallöner, sjunkande räntor och en något mer stimulerande finanspolitik) i ökad sysselsättning. Därtill får vi draghjälp av omvärldens förbättrade konjunkturläge. En BNP-tillväxt på 2 procent är dock efter två svaga år långt ifrån tillräckligt för att få ned arbetslösheten till acceptabla nivåer.

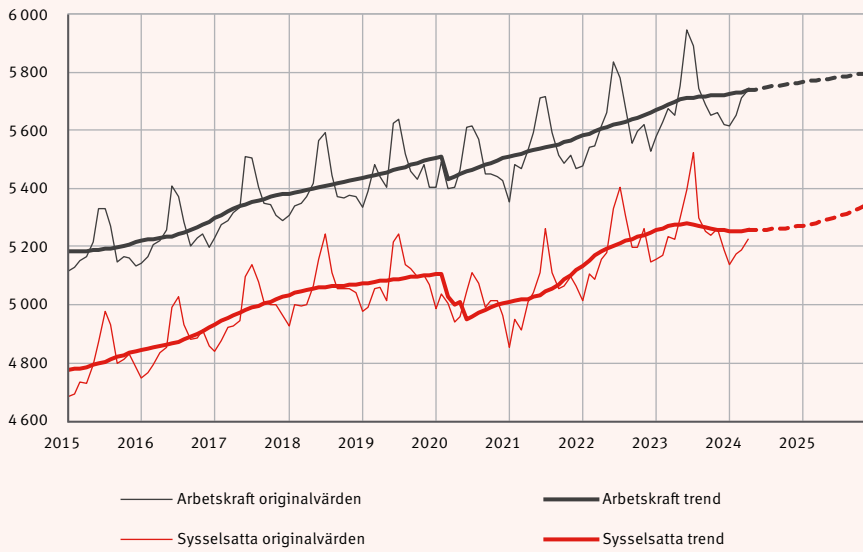
Arbetsutbudet ökar genom att befolkningen i förvärvsaktiv ålder växer även om denna draghjälp inte blir lika stark under prognosåren som under 2023. Ett fortsatt ökat arbetskraftsdeltagande bland utrikes födda, förväntas dock bidra positivt till arbetskraftstillväxten och ge en snabbare tillväxt än vad som motiveras av befolkningsutvecklingen. Med en svagare arbetskraftsutveckling kommande år kan även en mer måttlig jobbtillväxt börja generera en fallande arbetslöshet under 2025. Sysselsättningsgraden minskar något under 2024, men förväntas öka till 69,5 procent under 2025. Enligt prognosen kommer arbetslösheten att öka marginellt under resten av 2024 för att sedan sjunka till 7,8 procent i slutet av 2025.

Arbetskraft och Sysselsättning, 15–74 år

Diagram 3.8

Antal (tusental)

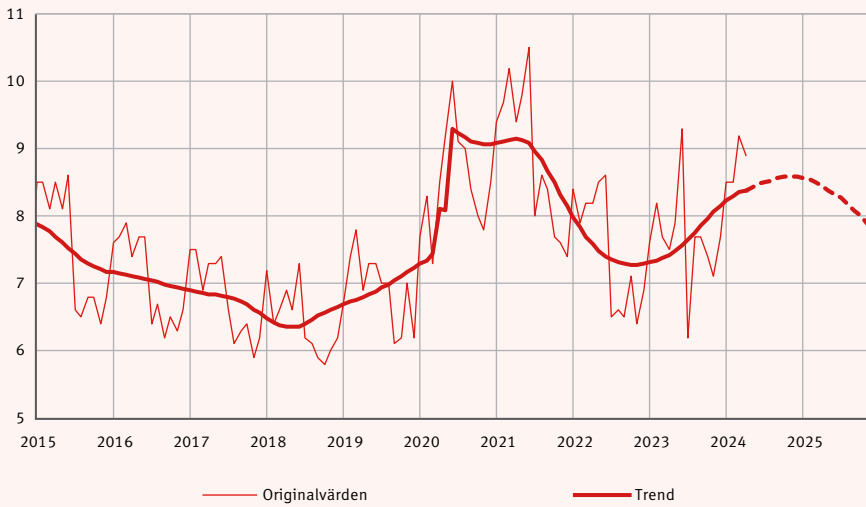

Källa: SCB och egna beräkningar.

Arbetslöshet, 15–74 år

Diagram 3.9

Procent av arbetskraften

Källa: SCB och egna beräkningar.

Löner och vinster

Löneökningstakten har tydligt växlat upp under innevarande avtalsperiod. Förklaringen är att fjolårets avtalsrörelse resulterade i det högsta normerande märket för centralt avtalade löneökningar under hela industriavtalets historia sedan 1998.

Det normerande märket har ett avtalsvärde på 7,4 procent över två år (från april 2023 till mars 2025) och är framtungt med högre löneökningar det första året jämfört med det andra året.⁸ Det motsvarar en årstakt på 3,7 procent, vilket är betydligt högre än de föregående avtalsperioderna, då märket i genomsnitt var 2,2 procent per år.

Även i år pågår en avtalsrörelse för anställda i kommuner och regioner. Från och med april har Kommunal tecknat nya avtal som berör totalt cirka 550 000 anställda. Avtalen ger löneökningar enligt märket och LO-samordningens låglönesatsning. Kommunals ettåriga avtal innebär att nästa års avtalsrörelse kommer att bli mycket stor, då många avtal i både privat och offentlig sektor löper ut från och med april 2025.

Det nya löneavtalet ger högre löneökningar

Under de kvartal som gått sedan det nya avtalet kom på plats (kvartal 2 2023 till kvartal 1 2024) har lönerna preliminärt ökat med i genomsnitt 4,1 procent. Det kan jämföras med årsgenomsnittet för perioden 2010 – 2022 på 2,5 procent.

Det tycks som att de högre centrala löneökningarna resulterar i lägre löneglidning än tidigare. Under perioden 2010 – 2022 utgjorde löneglidningen i genomsnitt 17 procent av de totala löneökningarna. Under de senaste kvartalen med det nya avtalet är motsvarande andel preliminärt 5 procent.

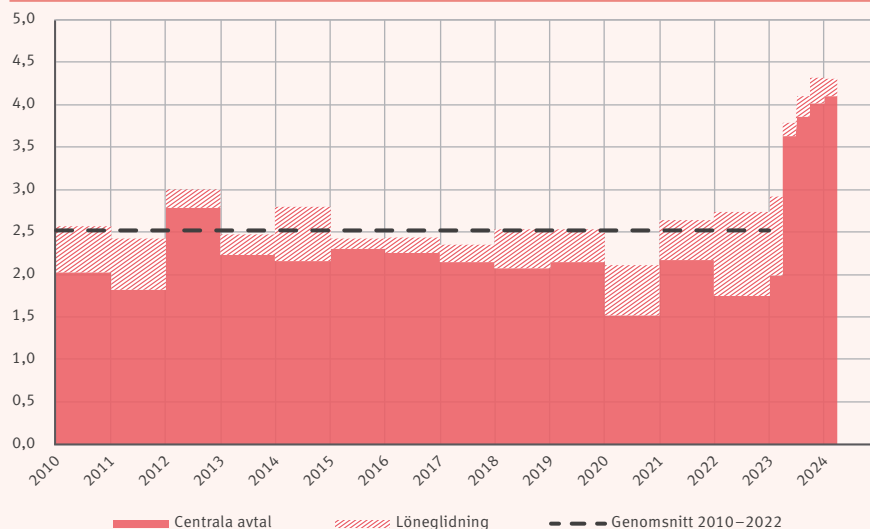
---

⁸ I avtalsvärdet ingår avsättningar till deltidspension/flexpension. Under det första året innehåller avtalet en särskild höjning av avtalens lägsta löner. För LO-förbunden innehåller även avtalet, under det andra året, en låglönesatsning på motsvarande sätt som i tidigare avtalsrörelser. De arbetstagare som har löner under 28 211 kronor räknas som om de har 28 211 kronor i lön, vilket alltså betyder att de samlar in mer till avtalsområdenas samlade lönepott än de annars skulle ha gjort. Det är sedan upp till parterna hur potten ska fördelas på respektive avtalsområde och arbetsplats.

Löneutvecklingen i hela ekonomin

Diagram 4.1

Procent, Centrala avtal och löneglidning

Anm. Statistiken för 2023 och kv 1 2024 är preliminär.

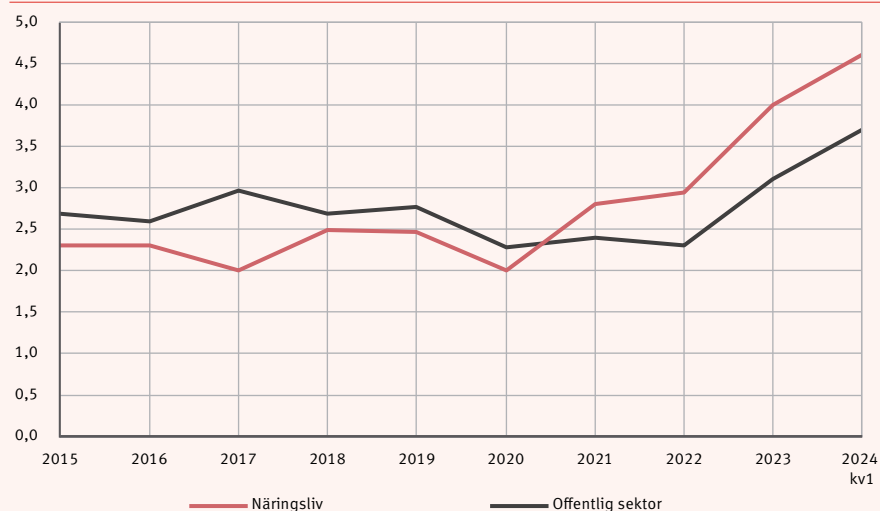
Källa: Medlingsinstitutet (konjunkturlönestatistiken) och egna beräkningar.

Sedan 2021 har lönerna ökat snabbare i näringslivet än i offentlig sektor. Dessutom har skillnaderna i löneökningstakt tilltagit något år för år, och under det första kvartalet 2024 har lönerna preliminärt ökat med 4,6 respektive 3,7 procent.

Löneutvecklingen i näringslivet och offentlig sektor

Diagram 4.2

Procent

Anm. Statistiken för 2023 och kv 1 2024 är preliminär.

Källa: Medlingsinstitutet (konjunkturlönestatistiken) och egna beräkningar.

2023 var det femte året i rad då tjänstemännens löner ökade snabbare än arbetarnas. I fjol var skillnaden 0,7 procentenheter då tjänstemännens löner ökade med 4,3 procent jämfört med 3,6 procent för arbetarna. Bland

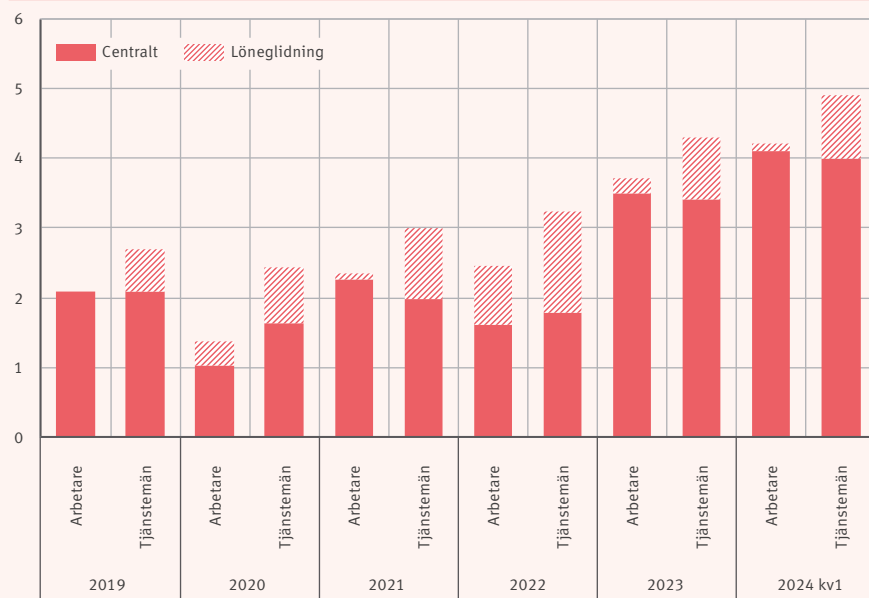
tjänstemännen var det, enligt Medlingsinstitutet, framför allt inom privata tjänstenärningar som finans, IT, ekonomi samt privat vård och utbildning som lönerna steg snabbare. Det preliminära utfallet för första kvartalet 2024 indikerar ungefär samma skillnad mellan arbetare och tjänstemän som för helåret 2023.

Skillnaden mellan arbetare och tjänstemän beror helt och hållet på löneglidningen. I genomsnitt har tjänstemännens löneglidning utgjort 31 procent av deras totala löneökningar mellan 2019 och 2023, jämfört med 13 procent för arbetarna. Sett över en längre tidsperiod minskade löneglidningen successivt för tjänstemännen mellan 1998 och 2016. Därefter har tjänstemännens löneglidning återigen ökat medan arbetarnas löneglidning fortsatt att vara mycket blygsam.

Löneutvecklingen för arbetare och tjänstemän i näringslivet

Diagram 4.3

Procent, Centrala avtal och löneglidning

Anm. Statistiken för 2023 och kv 1 2024 är preliminär.

Källa: Medlingsinstitutet (konjunkturlönestatistiken) och egna beräkningar.

Även i offentlig sektor har tjänstemännen vanligen högre löneökningar än arbetarna. De troliga förklaringarna är dels att många tjänstemän i offentlig sektor har sifferlösa avtal som ofta gett högre löneökningar än märket, dels att svårigheter att rekrytera personal med rätt kompetens, tillskillnad från arbetarna, genererar viss löneglidning. Tjänstemännen har haft marknadskrafterna i ryggen på ett helt annat sätt än arbetarna. Men 2023 verkar vara ett undantag då båda grupperna tycks ha haft i stort sett samma löneökningstakt, vilket beror på att de sifferlösa avtalen snarare gav lägre än högre löneökningar än märket.

Löneprognos

Märket för de centrala löneökningarna har varit 4,1 procent mellan april 2023 och mars 2024 (under det första kvartalet 2023 gällde det tidigare märket på 2,4 procent). Därefter, mellan april 2024 och mars 2025, är mär-

ket 3,3 procent. Det betyder att det första årets högre märke gäller för det första kvartalet 2024, medan det något lägre märket gäller resten av året.

Utöver de centrala avtalen sker en lokal lönebildning som kan generera extra löneökningar i form av löneglidning. Preliminärt tycks dock inte löneglidningen under innevarande avtalsperiod, med ett relativt högt centralt märke, ge samma bidrag till de totala löneökningarna som tidigare. Men eftersom märket är något lägre 2024 än 2023 så räknar vi med något högre löneglidning i år jämfört med i fjol. Hur löneglidningen utvecklas i offentlig sektor, som tecknat nya avtal under våren, är osäkert men det finns signaler som tyder på att löneglidningen dämpas även där.

Löneprognos enligt konjunkturlönestatistiken

Tabell 4.1

Procent

	2022	2023	2024p	2025*
Näringsliv	2,9	4,0	4,0	
Offentlig sektor	2,3	3,2	3,6	
Hela ekonomin	2,7	3,8	3,9	3,9*

* Detta är ingen prognos utan endast ett beräkningstekniskt antagande (för vår övriga prognos) att löneökningstakten 2025 blir den samma som 2024.

Källa: Medlingsinstitutet (konjunkturlönestatistiken) och egna beräkningar.

Preliminärt ökade lönerna under det första kvartalet 2024 med 4,4 procent. I vår prognos kommer löneökningarna för hela ekonomin på årsbasis att ligga på 3,9 procent 2024, vilket i stort sett är samma ökningstakt som 2023. Förloppet under dessa två år skiljer sig dock åt. Vidare bedömer vi att näringslivet fortsatt kommer att ha något högre löneökningstakt än offentlig sektor, men att skillnaden minskar jämfört med fjolåret.

Vi gör ingen prognos för löneökningarna 2025. Istället har vi endast gjort ett beräkningstekniskt antagande att om att löneökningstakten nästa år blir densamma som i år.

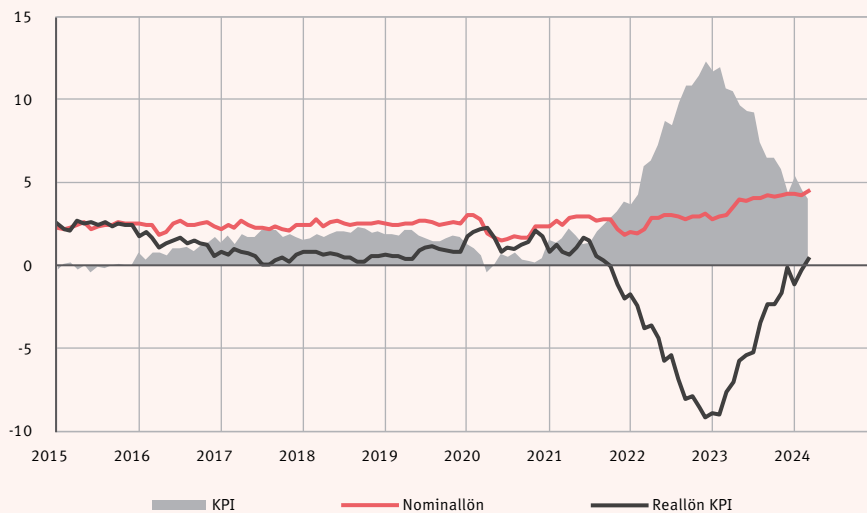
Reallönefallet är över

Perioden med fallande reallöner började i november 2021 och eskalerade fram till december 2022 då reallönerna minskade med hela 9,1 procent. Men sedan mars 2024 ökar reallönerna igen, efter 28 månaders nedgång.

Nominella löner, inflation (KPI) och reallöner

Diagram 4.4

Procent

Anm. Statistiken för 2023 och 2024 är preliminär.

Källa: Medlingsinstitutet (konjunkturlönestatistiken) och egna beräkningar.

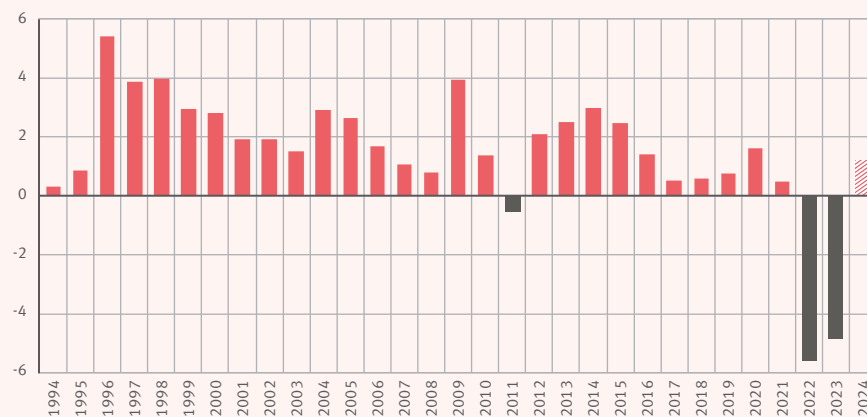
Eftersom arbetarna har haft lägre nominella löneökningar än tjänstemännen har arbetarnas reallöner minskat mer än tjänstemännens. Arbetarnas reallöner föll i 30 månader jämfört med 27 månader för tjänstemännen. Arbetarna tappade 5,9 procent 2022 och 5,0 procent 2023, att jämföra med tjänstemännens reallöneminskningar som blev 5,1 respektive 4,3 procent.

Eftersom inflationen har fallit snabbare än vad vi förutspådde i höstas, har reallönerna börjat öka tidigare än beräknat. Baserat på vår nominella löneprognos och vår inflationsprognos beräknar vi att reallönerna enligt KPI kommer att öka med 1,2 procent 2024.

Reallöneutvecklingen enligt KPI

Diagram 4.5

Procent, prognos för 2024

Anm. Statistiken för 2023 är preliminär.

Källa: Medlingsinstitutet (konjunkturlönestatistiken) och egna beräkningar.

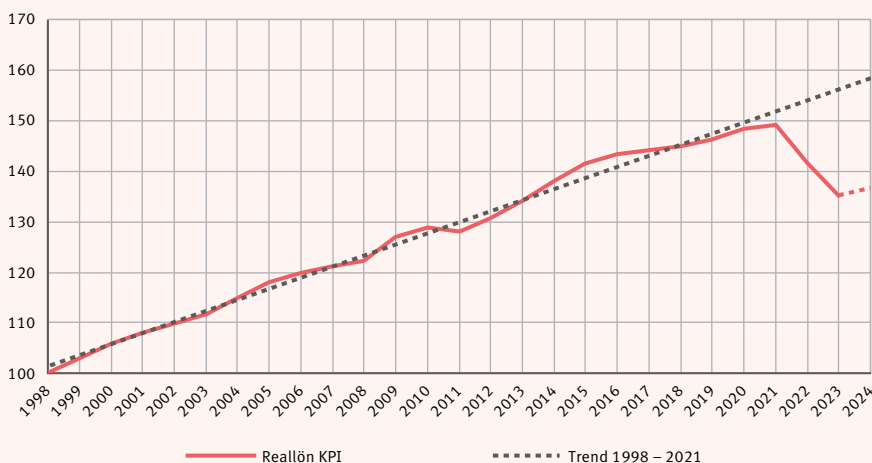
I diagram 4.6 syns tydligt de senaste årens reallönetapp jämfört med den trendmässiga tillväxttakten mellan 1995 och 2021 (året innan inflations-

krisen). Enligt vår prognos kommer reallönerna att öka under 2024, men för att relativt snabbt komma tillbaka till trendnivån krävs högre reallöneökningar än så. Det är också tydligt att det finns en relativt stor risk att det kan ta ett antal år innan reallönerna och köpkraften är tillbaka på 2021 års nivå.

Reallöneutvecklingen enligt KPI

Diagram 4.6

Index 1998 = 100, prognos för 2024

Anm. Statistiken för 2023 är preliminär.

Källa: Medlingsinstitutet (konjunkturlönestatistiken) och egna beräkningar.

Internationella löner och svensk konkurrenskraft

Det finns flera faktorer som visar att svensk konkurrenskraft har stärkts under senare år.⁹ Svensk industriproduktion (i både löpande och fasta priser) har ökat snabbare än i Västeuropa och betydligt snabbare än i Tyskland sedan mitten av 2020. Efter toppen i slutet av 2022 har svensk produktion dock minskat i likhet med andra länder.

Samtidigt har produktivitetstillväxten i den svenska industrin under åren före pandemin varit starkare än i euroområdet, och ungefär i linje med utvecklingen i Tyskland. Därefter har den svenska produktivitetstillväxten varit högre än i såväl euroområdet som i Tyskland, med undantag av 2023 då produktiviteten minskade i Sverige och euroområdet men höll sig stabil i Tyskland. Investeringskvoten är hög i Sverige jämfört med andra länder, och lönsamheten har varit mycket god. Den starka konkurrenskraften har gjort att svensk export har ökat mer än tillväxten på våra exportmarknader och Sverige har alltså tagit marknadsandelar samtidigt som Västeuropa har tappat.

En annan konkurrenskraftsfaktor är den svenska löne- och arbetskraftskostnadsutvecklingen jämfört med våra viktigaste konkurrentländer. Under pandemin ökade lönerna i euroområdets näringsliv långsammare än i Sverige, men därefter har utvecklingen varit det omvända då euroområdets löner ökat snabbare. Mellan 2020 och 2023 har euroområdets löner ökat med i genomsnitt 3,4 procent per år, vilket är något mer än i Sverige och Tyskland på 3,2 procent. Även inom tillverkningsindustrin har Sveriges och Tysklands löner utvecklats i samma takt.¹⁰

⁹ Se Facken inom industrin (2024), *Ekonomiska bedömningar*.

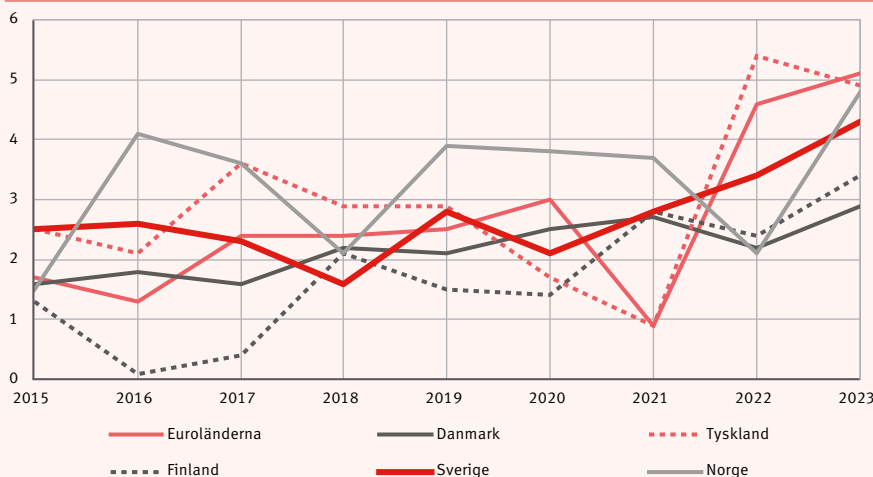
¹⁰ Medlingsinstitutet (2024), *Löneläget i mars 2024*.

Löneutvecklingen i näringslivet, utvalda länder

Diagram 4.7

Procent

Källa: Eurostat (wages and salaries).

Facken inom industrin visar att svensk industris arbetskraftskostnader (löner och sociala avgifter) har ökat långsammare än i våra viktigaste konkurrentländer.¹¹ Den genomsnittliga arbetskraftskostnaden i svensk industri var 491 kronor per timme 2023, att jämföra med det västeuropeiska genomsnittet på 515 kronor och 543 kronor i tysk industri.

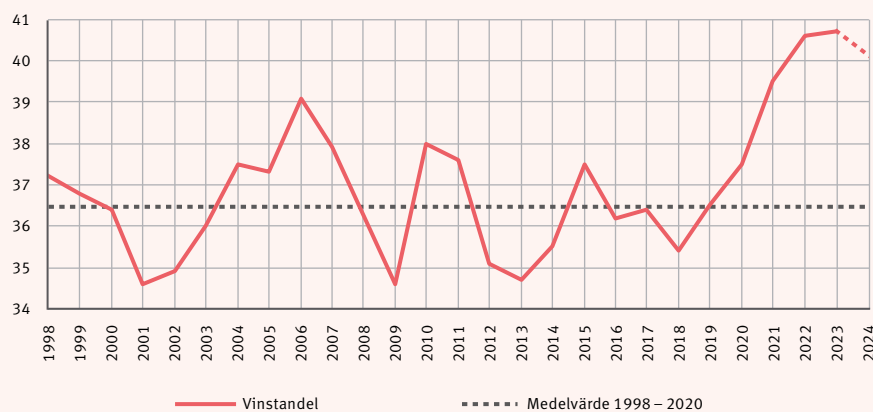
Vinstandelen är fortsatt rekordhög

Näringslivets vinstandel (den del av förädlingsvärdet som går till kapitalägarna) har under de senaste åren stigit till rekordnivåer. Ifjol var vinstandelen 40,7 procent, vilket är den högsta andelen sedan 1995 och klart högre än medelvärdet på 36,9 procent. Resterande andel av förädlingsvärdet utgörs av löneandelen (den del som går till löntagarna). När vinstandelen stiger sjunker således löneandelen, och tvärtom.

Näringslivets vinstandel

Diagram 4.8

Procent av förädlingsvärdet (justerad bruttovinstandel, exkl. små- och fritidshus)

Källa: Konjunkturinstitutet och egna beräkningar.

¹¹ Facken inom industrin (2024) *Ekonomiska bedömningar*.

Den stigande vinstandelen sammanfaller delvis med prolongeringen av löneavtalen under pandemiåret 2020 som innebar lägre löneökningar än vanligt. Vidare har industrin gynnats av höga världsmarknadspriser och en svag växelkurs, men vinstandelen har stigit även i andra delar av näringslivet. Till en början berodde det på att efterfrågan var hög samtidigt som utbudet var begränsat. Men det är tydligt att vinstandelen ökade påtagligt även under den efterföljande inflationskrisen då reallönerna föll och såväl efterfrågan som BNP minskade. Svagare efterfrågan leder alltså inte nödvändigtvis till sämre lönsamhet och fallande vinstandel. Det är uppenbart att företagen har lyckats överföra sina utbudsdrivna kostnader på konsumenterna, vilket gett högre vinster som i sin tur bidragit till den höga inflationen. Företagens prissättningsmakt har visat sig vara större än vad många tidigare antagit. Detta är ett tecken på förekomsten av monopsoni och bristande konkurrens.

Det högre löneavtalet från och med andra kvartalet 2023 innebär att företagets lönekostnader ökar snabbare än tidigare. Därför är det rimligt att anta att näringslivets vinstandel har nått sin topp och bör sjunka något i år. Trots detta prognosticerar Konjunkturinstitutet att vinstandelen kommer att ligga över sitt historiska genomsnitt även under kommande år.¹²

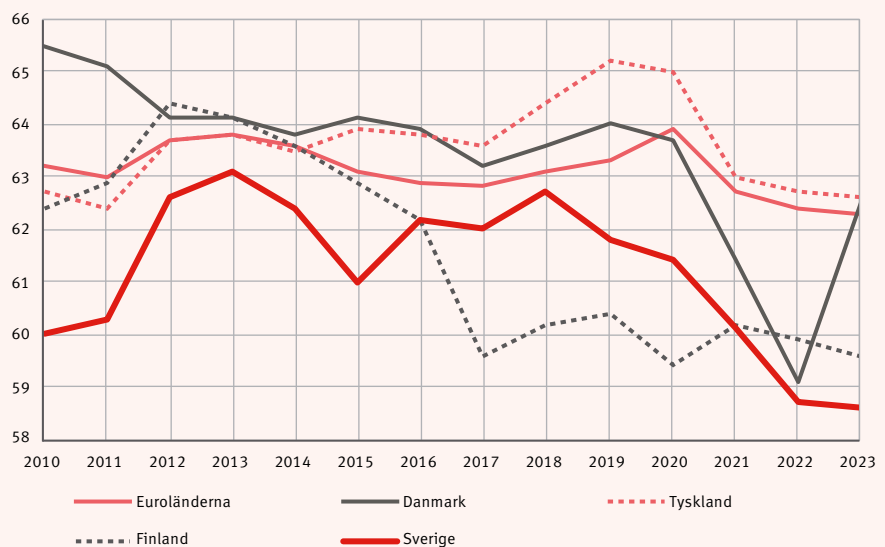
En högre vinstandel innebär att det finns ett ökat löneutrymme som inte hotar att spä på inflationen, givet att företagen väljer att minska sina vinster (framför allt vinstandelen) snarare än att vältra över ökade lönekostnader på konsumenterna via höjda priser. Detta kräver i sin tur väl fungerande marknader. Den höga vinstandelen är ett av skälen till varför LO-samordningen ställde det högsta lönekravet på 25 år inför fjolårets avtalsrörelse.

Enligt AMECO ligger den svenska löneandelen lägre än i andra jämförbara länder. Det betyder samtidigt att den svenska vinstandelen har ökat mer än i de andra länderna.

Löneandelen i utvalda länder

Diagram 4.9

Procent av BNP (Justerad löneandel)

Källa: AMECO.

¹² Konjunkturinstitutet (2024), *Konjunkturläget mars 2024*.

Ekonomisk politik

Stabiliseringspolitisk bedömning

Svensk konjunktur har försvagats snabbt enligt de flesta indikatorer. Tillväxten har varit låg sedan sista kvartalet 2021 och bedöms växa långsamt även helåret 2024. Inflationen, som sjunkit snabbt, ligger nu under inflationsmålet. Det vikande trycket i ekonomin syns också på arbetsmarknaden där arbetslösheten stigit och sysselsättningen försvagats under det senaste året. Att arbetslösheten ökar bland dem som är medlemmar i en arbetslöshetskassa och sjunker bland dem som står utanför¹³ är en indikator på att den stigande arbetslösheten är ett uttryck för den försvagade konjunkturen, där personer som är etablerade på arbetsmarknaden påverkas.

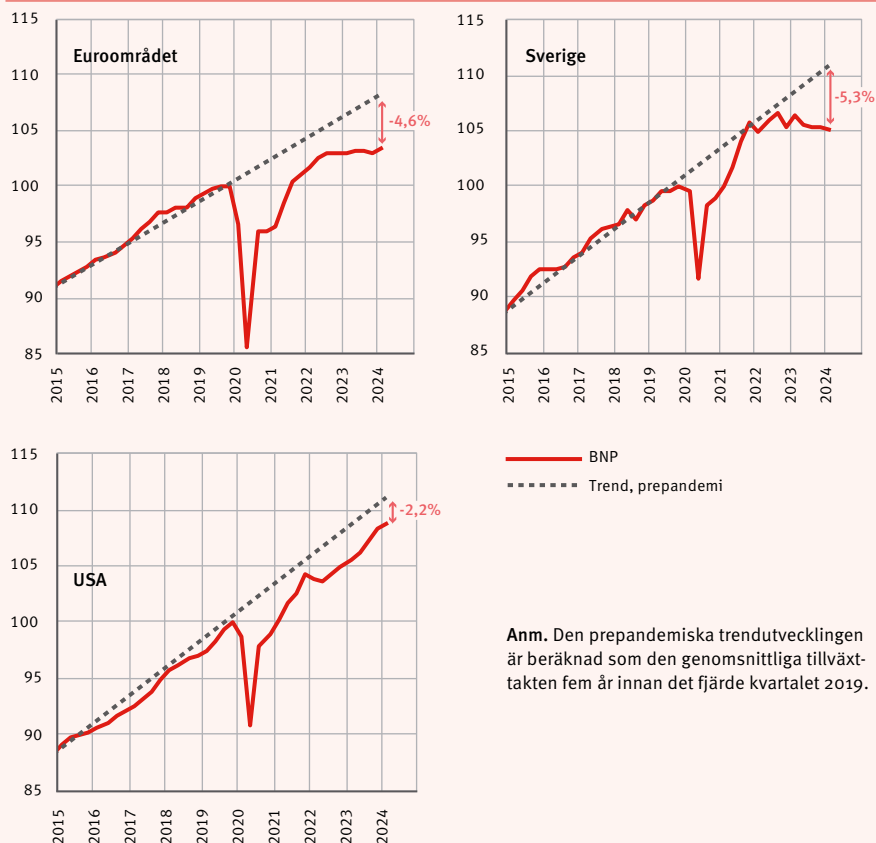
Under de två senaste åren har gapet mellan svensk BNP och den trendmässiga tillväxt vi såg före pandemin vuxit tydligt. Den svenska utvecklingen sticker ut då vi initialt såg den starkaste återhämtningen efter pandemin men därefter haft en svagare utveckling än exempelvis USA och Euroområdet. Nu ser vi ett större gap i BNP-utvecklingen än vad som är fallet i både USA och Euroområdet.

För att vända utvecklingen och sätta lediga resurser i arbete behöver den samlade ekonomiska politiken nu tydligare stimulera ekonomin.

¹³ Arbetsförmedlingens månadsstatistik, maj 2024.

BNP per kvartal, utvalda regioner

Index 100 = 2019 Q4

Källa: Eurostat, FRED och egna beräkningar

Penningpolitiken behöver normaliseras

Givet konjunkturläget har Riksbanken höjt räntan alltför mycket. Detta har förstärkt lågkonjunkturen utan att vinna fördelarna av en tydligt snabbare återgång till inflationsmålet. Räntan behöver nu snabbt normaliseras.

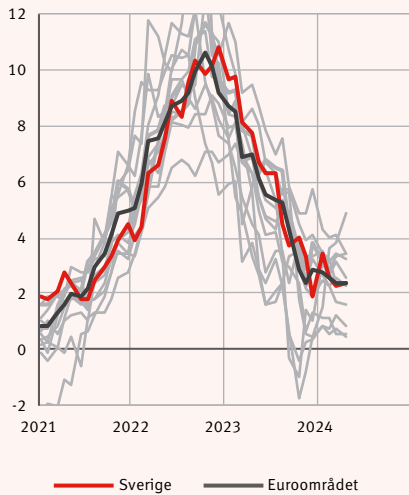
Den höga inflationen som tyngt svensk ekonomi har drivits av internationella utbudsfaktorer som till stor del ligger utanför Riksbankens kontroll. Detta blir uppenbart när man tittar på inflationsförloppet i Sverige och resten av Europa, som fortsätter att vara anmärkningsvärt likformigt trots stora nationella skillnader i ekonomiska förutsättningar i övrigt. Detta stöds även av IMF:s analys som visar att den svenska inflationen i huvudsak drivits av importpriser.¹⁴

Den svenska penningpolitiken har varit väsentligt mer åtstramande än euroområdets. Även om Riksbanken legat mycket nära ECB:s räntebana innebär samma styrränta väsensskilt åtstramande effekter i den svenska respektive europeiska ekonomin, inte minst till följd av institutionella skillnader på bostadsmarknaden. Preliminära analyser av räntekvoten i olika europeiska länder visar tydligt hur mycket hårdare räntehöjningarna slår mot hushållsekonomin i Sverige. Svenska hushåll har större lån, men framför allt en väsentligt större andel lån med rörlig ränta än exempelvis de tyska hushållen.

¹⁴ Se IMF Country Report No. 24/71, Sweden: Selected issues, Figure 6: Sweden and EA Inflation Drivers.

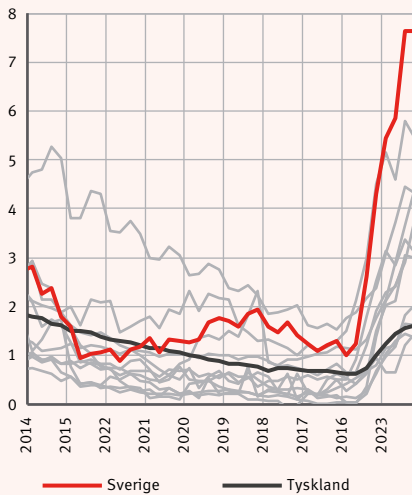
Inflation (HIKP)

Procent, västeuropeiska länder

Hushållens räntekvot

Procent av disp. ink. i västeuropeiska länder

Anm. Räntekvoten är här en bruttoräntekvot beräknat på kvartalsbasis genom att dividera hushållens samt hushållens icke-vinstdrivande organisationers (S14+S15) räntekostnader (ECBs sektorsräkenskaper, D41) med dess disponibla inkomster, brutto (ECBs data över disponibla inkomster, B6G). Inkluderade länder är Belgien, Danmark, Finland, Frankrike, Grekland, Irland, Italien, Nederländerna, Portugal, Spanien, Sverige, Tyskland och Österrike.

Källa: Eurostat och egna beräkningar.

Vid sidan av räntenivån är löneutvecklingen avgörande som prisankare. Då vi inte sett en omfattande löneglidning och då den koordinerade lönebildningen utgår från produktivitetens utvecklingen och ett långsiktigt försvar av löneandelen bör behovet av penningpolitisk åtstramning vara litet.

Riksbankens ekonomiska modeller är inte konsistenta med den svenska lönebildningsmodellen. Löneglidningen har minskat över tid och märket biter hårt. I denna modell har arbetslöshet eller faktisk inflation en begränsad betydelse för löneutvecklingen. Därmed blir räntans betydelse för lönerna också mer begränsad. För att förtydliga Riksbankens syn på effekterna av räntepolitiken på löner, inflation och arbetslöshet borde banken publicera alternativa prognoser där *endast* räntenivån i prognosperioden justeras så att utomstående kan förstå vilken effekt banken tror att exempelvis en procentenhet lägre styrränta skulle ha på den svenska ekonomin.

I dagens tydliga lågkonjunktur är de ekonomiskpolitiska avvägningarna relativt okomplicerade. Räntorna behöver normaliseras och finanspolitiken behöver öka efterfrågetrycket i ekonomin. Men exakt vad en "normalisering" av räntenivån innebär, påverkas av den förda finanspolitiken och hur denna bidrar till att hålla uppe efterfrågan i ekonomin. Vill vi undvika en återgång till nollräntan behövs sannolikt en förändring av det ekonomiskpolitiska regelverket i linje med vad som exempelvis föreslås i Långtidsutredningens huvudbetänkande från 2023 och som diskuteras senare i detta kapitel.

Finanspolitiska prioriteringar

Finanspolitiken behöver nu tydligt stötta den svenska ekonomin i rådande lågkonjunktur. Det strukturella finansiella sparandet 2025 bedöms i Vårpropositionen till +0,7 procent av BNP. Då dagens finanspolitiska ramverk

föreskriver ett strukturellt sparande om 0,33 procent över en konjunkturcykel kan regeringen minst ta 0,4 procent av BNP, vilket motsvarar cirka 25 miljarder, i anspråk för ofinansierade reformer, men mer därtill om man vill stötta ekonomin mer än vad som sker per automatik i en lågkonjunktur.

REGERINGEN FÖRBEREDER SKATTESÄNKNINGAR

Sett till vilka förslag regeringen har remitterat verkar Tidöpartierna framför allt vilja använda höstens budget till att lägga fram förslag om skattesänkningar.

Remitterade förslag blir oftast, men inte alltid verklighet. Ambitionen att genomföra ett förslag finns vanligtvis när partierna förhandlat fram promemorior att remittera. Men prioriteringar kan också förändras och remissinstansernas perspektiv vägas in. De skattesänkningar som hittills remitterats motsvarar cirka 24 miljarder kronor. Därtill finns förslag på cirka 4 miljarder kronor i skattehöjningar (8 miljarder i permanent effekt).

Av regeringen remitterade skatteförslag

Tabell 5.1

Miljoner kronor

Skattesänkningar	Mnkr, 2025
Nytt jobbskatteavdrag	-8 110
Förhöjt grundavdrag för äldre	-1 840
Skattefritt ISK <300 000 kr	-7 000
Sänkt expertskatt	-70
Permanent separata tak för ROT och RUT	-150
Sänkt flygskatt	-870
Slopad indexering av energiskatt på el	-910
Sänkt skatt på jordbruksdiesel (endast 2025)	-710
Övrigt	-447
Sänkt marginalsatt (slopad utfasning JSA)*	-4 100
TOT	-24 207
Skattehöjningar	
Slopade ränteavdrag på lån utan säkerhet	+4 320
Netto	-19 887

* Förslag remitterat inför Budgetpropositionen för 2024, men ännu inte genomfört. Belopp beräknade för 2024.

Källa: Regeringen.se.

Skatteförslagen som regeringen remitterat är tydligt riktade till personer med högre inkomster. Det föreslagna jobbskatteavdraget är som mest generöst (både i kronor och mätt som andel av inkomsten) för personer med löner på 40 000 kronor i månaden 2025¹⁵ – vilket är högre än LO-kollektivets medelinkomster. Den sänkta flygskatten gynnar höginkomsttagare som flyger oftare. Skilda tak i ROT och RUT gynnar endast dem som redan nyttjar tjänsterna maximalt. Förslaget om att göra investeringsspar-konton skattefria för belopp upp till 300 000 kronor innebär förvisso att man introducerar progressivitet i kapitalbeskattningen, men förslaget är

¹⁵ Fi2024/01005, Förslag om ytterligare sänkt skatt på arbetsinkomster och pension

ändå inte utjämnande. Runt hälften av svenskarna sparar inte i ISK och då en familj med två barn till följd av förslaget kan spara 1,2 miljoner skattefritt genom att fördela sitt kapital mellan hushållets medlemmar kan dock effekten väntas bli väsentligt mer gynnsam för hushåll i den övre delen av inkomstfördelningen i en dynamisk analys. Möjligheten till ränteavdrag avskaffas för de flesta konsumtionslån men inte för exempelvis bil och båt-lån. För 2026 finns förslag om sänkt skatt för fåmansbolag (de så kallade 3:12-reglerna) som ännu inte remitterats. Slutligen vet vi heller inte om förslaget om drygt 4 miljarder i sänkt skatt på de allra högsta lönerna genom slopad utfasning av jobbskatteavdraget, som remitterades inför den förra budgetpropositionen men aldrig genomfördes, ska bli verklighet i höstens budget.

I relation till övriga skattesänkningar framstår regeringens förslag om slopad indexering av energiskatten på el som fördelningspolitiskt mer attraktivt.

Konjunkturinstitutets studier visar att skattesänkningar generellt sett har låg multiplikator och därmed inte har samma stimulerande effekt på ekonomin som exempelvis offentliga investeringar eller ökad offentlig konsumtion.¹⁶ De är därmed svåra att motivera med konjunkturrella argument. Detta gäller särskilt den sänkta skatten på Investeringssparkonton som riskerar att minska konsumtionen i återhämtningen. Då höginkomsthushåll har lägre konsumtionsbenägenhet än hushåll med lägre inkomster är stimulanseffekten särskilt låg för skattesänkningar riktade mot höginkomsttagare. Detta gör fördelningsprofilen på föreslagna skatteförändringar än mer problematisk.

I Finanspolitiska rådets rapport Svensk Finanspolitik 2024, ställer sig rådet därtill tveksamt till om ytterligare jobbskatteavdrag kan förväntas ha några sysselsättningseffekter, då de ekonomiska incitamenten att arbeta är goda i Sverige. Förslagen är därmed svåra att motivera med såväl konjunkturrella som strukturella argument.

LO-ekonomerna anser att regeringen istället borde prioritera andra åtgärder för att stötta ekonomin.

---

¹⁶ Konjunkturinstitutet 2021, *Finanspolitiska multiplikatorer i Sverige – ett allmän-jämviktsperspektiv*.

Finanspolitiska multiplikatorer vid två års finanspolitisk stimulans

Tabell 5.2

Instrument	Multiplikator BNP	Multiplikator arbetslöshet
Offentlig konsumtion	1,1	1,0
Offentliga investeringar	1,3	0,9
Transfereringar till hushåll	0,3	0,3
Investeringssubventioner	0,7	-0,6
Skatt på konsumtion	0,3	-0,1
Skatt på kapital	0,0	0,0
Skatt på arbetsinkomst	0,3	-0,3
Arbetsgivaravgifter	0,1	0,0

Anm. En BNP-multiplikator på 1,0 betyder att en finanspolitisk stimulans motsvarande 1 procent av BNP ökar BNP med 1 procent i genomsnitt över en två-årsperiod, medan en stimulans motsvarande 0,5 procent av BNP ökar BNP med 0,5 procent över samma period. En multiplikator på 2,0 betyder att en finanspolitisk stimulans motsvarande 1 procent av BNP istället ökar BNP med 2 procent, medan en finanspolitisk stimulans motsvarande 0,5 procent av BNP ökar BNP med 1 procent. En arbetslöshetsmultiplikator på 1,0 betyder att en finanspolitisk stimulans motsvarande 1 procent av BNP minskar arbetslösheten med 1 procent i genomsnitt över en två-årsperiod. En arbetslöshetsmultiplikator på 0,5 betyder att en finanspolitisk stimulans motsvarande 1 procent av BNP i stället minskar arbetslösheten med 0,5 procentenheter.

Källa: Konjunkturinstitutet.

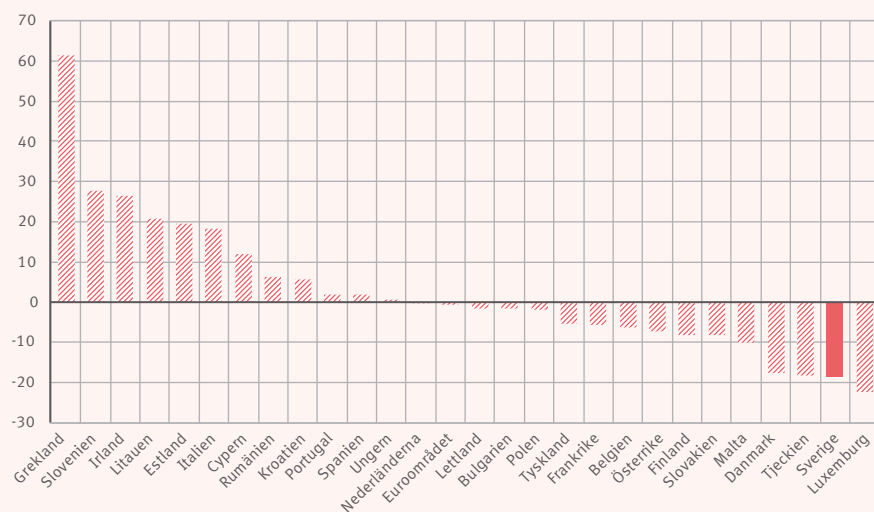
RÄDDA BYGGSEKTORN

Bostadsbyggandet är den del av ekonomin som bromsat in kraftigast i den nuvarande lågkonjunkturen. Antalet byggstarter har gått från över 70 000 bostäder 2021 till cirka 27 000 bostäder 2024. Detta är inget mindre än en kollaps. Antalet öppet arbetslösa i Byggnads a-kassa hade i april 2024 stigit med 60 procent på ett år. Det svaga byggandet är ett hot mot jobben men på sikt också mot bostadsförsörjningen. Dagens byggtakt drabbar framförallt orter med nya industrietableringar och en snabbt stigande efterfrågan på arbetskraft.

En normalisering av ränteläget kommer att ha positiva effekter på bostadsbyggandet. Men svensk byggsektor borde vara robust nog att kunna producera bostäder under en begränsad period med fyra procents styrränta. Bostadsbyggandet har minskat i hela norra Europa men Sverige sticker ut med en särskilt kraftig tillbakagång. Detta drivs till del av att det svenska byggandet var ovanligt starkt 2021 men också att det är problematiskt konjunkturkänsligt.

Procentuell förändring mellan 2021 och 2023, fasta priser

Källa: Eurostat och egna beräkningar.

Regeringen måste agera skyndsamt för att öka byggtakten.

Kommunerna behöver förmås att tillgängliggöra mer mark till lägre priser, samtidigt som de ges större möjligheter att öka sina markreserver (bland annat genom en modern förköpsrätt). Men framför allt måste staten mobilisera ekonomiska resurser. Ett nytt statsbidrag till kommuner som bygger kan bidra till att täcka ökade exploateringskostnader. Staten behöver också bidra med finansiering till bostadsutvecklarna när stigande räntor gjort bostadsinvesteringar, med sin låga men stabila avkastning, mindre attraktivt. Fallande fastighetsvärden har också tvingat utvecklarna att stärka sin egen balansräkning, vilket ytterligare minskar möjligheten till nyproduktion. Statlig finansiering kan ske på många sätt men statliga lån till nyproduktion framstår som mest attraktivt ur ett kostnadseffektivitetsperspektiv.

Under våren 2024 beviljades Skellefteås allmännyttiga bostadsbolag närmare en miljard i lån från Europeiska investeringsbanken. Pengarna ska möjliggöra bygget av 750 nya bostäder. Det här är goda nyheter för Skellefteå, men lämnar en bitter eftersmak för resten av Sverige. Skellefteå har unika möjligheter till EU-stöd som inte finns tillgängliga för andra kommuner med minst lika skriande behov. Svensk bostadsförsörjning kan inte vara utlämnad till besluten på EIBs huvudkontor i Luxemburg. För att värna svenska jobb och svensk tillväxt behövs ett eget svenskt statligt kreditprogram för ökat bostadsbyggande – särskilt i mindre tillväxtorter.

Arbetslöshetsförsäkringen i en tid av byggkris

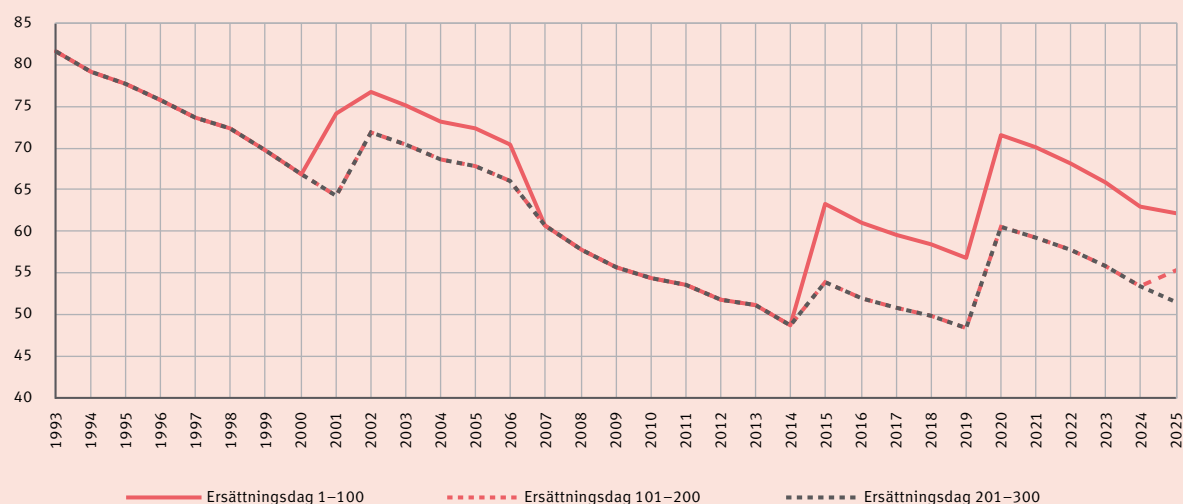
Både på lång och kort sikt har ersättningen i arbetslöshetsförsäkringen för byggnadsarbetare urholkats. 1993 fick en arbetslös byggnadsarbetare ut nästan 82 procent av sin tidigare lön i arbetslöshetsersättning, räknat efter skatt. Trots en rejäl höjning på 15 procentenheter 2020 blev nettoersättningsgraden aldrig högre än 72 procent och då

endast de första hundra ersättningsdagarna. 2024 beräknar vi att nettoersättningsgraden har sjunkit till 63 procent och kommer fortsätta att sjunka även under 2025. Detta sker även om regeringen lägger fram det förslag till höjning av taket som presenterats, då den planerade takhöjningen med stor sannolikhet är mindre än löneökningarna.

Nettoersättningsgrad vid arbetslöshet 1993 – 2025, byggnadsarbetare

Diagram 5.4

Procent, andel av tidigare lön, efter skatt

Anm. Lönerna för 2023-2025 är en prognos. Skatten 2025 beräknas vara samma som 2024, med skillnaden att ett nytt jobbskatteavdrag leder till 0,5 procentenheters lägre skatt på löneinkomsten runt 40 000 kr/mån. För 2025 har regeringens förslag till ändrade villkor i Arbetslöshetsförsäkringen inkluderats.

Källa: Egna beräkningar.

Med regeringens och Sverigedemokraternas nya förslag till arbetslöshetsförsäkring, som ska träda i kraft i oktober 2025, kommer ersättningen att trappas ned snabbare än i dag för de flesta arbetslösa. En undersköterska som tjänar 26 000 kronor i månaden kommer till exempel att få 2 600 kronor mindre i ersättning efter hundra ersättningsdagar jämfört med i dag. En ny uträkning från Riksdagens utredningstjänst visar att förslaget förväntas innebära en nedskärning i utgifterna för arbetslöshetsersättningen och aktivitetsstödet med 2,7 miljarder kronor.

LO har föreslagit att taket för arbetslöshetsersättningen ska ligga på en nivå som innebär att

70 procent av löntagarna kan få 80 procent av bruttolönen i ersättning under hela ersättningsperioden, utan att ersättningen trappas ned. LO har därtill förordat ett höjt tak de första hundra ersättningsdagarna så att 80 procent av löntagarna under denna period kan få 80 procent av lönen i ersättning. En sådan konstruktion hade inneburit tusentals kronor mer i plånboken för dem som nu blir arbetslösa på grund av att regeringen låter arbetslösheten stiga. För en byggnadsarbetare som varit arbetslös längre än hundra ersättningsdagar skulle LOs förslag ge ungefär 8 500 kronor mer i månaden i ersättning innan skatt.

STOPPA UPPSÄGNINGAR INOM KOMMUNER OCH REGIONER

En av de viktigaste konjunkturstabiliserande åtgärderna är att upprätthålla den långsiktiga nivån på den offentliga sysselsättningen. Sverige behöver lika mycket personal i vård, skola och omsorg i låg- som högkonjunktur. Att stabilisera kommunsektorns finanser lyfts därför fram av experterna i Långtidsutredningens senaste huvudbetänkande som den viktigaste finanspolitiska stabiliseringsåtgärden. Inflationen har inneburit förhöjda kostnader för kommuner och regioner, framför allt i form av höjda avsättningar till gamla värdesäkrade pensionsavtal. Den lägre inflationen innebär en väsentligt lägre belastning för kommunsektorn 2025 än 2024. De kommunala välfärdstjänsterna, som vård, skola och omsorg, finansieras främst via kommunalskatt och statliga bidrag. Den högre nominella löneökningstakten i ekonomin under de senaste åren innebär att såväl det kommunala skatteunderlaget som de kommunala kostnaderna växer snabbare än vad som varit normalt under det senaste decenniet. Statsbidragen – som inte räknas upp med automatik – urvattnas därför snabbare än vi varit vana vid. Statens andel av finansieringen av vård, skola och omsorg riskerar därför att krympa betydligt om inte regeringen årligen höjer nivån på statsbidragen till kommunsektorn.

Enligt Vårpropositionen 2024 kommer statsbidragen till kommunsektorn att minska med 14 miljarder 2025 om inga nya beslut tas i budgetpropositionen. Statsbidragen skulle då utgöra 17,8 procent av kommunsektorns samlade inkomster. Detta är den lägsta andelen på 10 år, trots att det svaga konjunkturläget med sin svaga sysselsättningsutveckling dämpar de kommunala skatteintäkterna. Det här behöver regeringen kompensera med extra förstärkningar i statsbidragen i höstens budgetproposition.

Välfärden behöver mer resurser, inte mindre. Framåt behöver bidragen indexeras. Inte minst för att ge kommunsektorn rimliga planeringsförutsättningar. Idag räknar oftast en kommun i ett flerårigt budgetunderlag med en fallande andel statlig finansiering av den kommunala verksamheten bara för att en tydlig norm om den väntade utvecklingen saknas.

STÄRK KOMPETENSFÖRSÖRJNINGEN

Svensk arbetsmarknad visade länge god motståndskraft men sedan sommaren 2023 har arbetslösheten stigit snabbt. Samtidigt råder underskott på arbetskraft i vissa sektorer. Strukturellt har den svenska arbetslösheten under lång tid legat väsentligt högre än i länder som Danmark och Norge. För att vända utvecklingen krävs dels ett högre tryck i ekonomin genom en mer expansiv ekonomisk politik, dels en välavvägd arbetsmarknadspolitik som får kompetensförsörjningen att fungera bättre.

Finanspolitiska rådet lyfter i sin rapport Svensk Finanspolitik 2024 fram att åtgärder för att få fler i arbete framförallt bör inriktas mot att stärka de arbetssökandes kvalifikationer. Att förstärka incitamenten att arbeta bedöms som mindre effektivt. Inom arbetsmarknadspolitiken finns en rad åtgärder som vi redan vet är effektiva.¹⁷

Problemet är att den aktiva arbetsmarknadspolitiken används i alltför liten utsträckning och att insatserna kommer för sent. Tyvärr har politiken de senaste åren fokuserat på en privatisering av Arbetsförmedlingens arbete med matchning av arbetslösa. Antalet deltagare i de privata matchningstjänsterna har ökat på bekostnad av exempelvis arbetsmarknadsut-

¹⁷ LO (2023), *En arbetslinje för fler jobb och högre löner*, Slutrapport i kongressprojektet *Ett helhetsgrepp om arbetsmarknadspolitiken*.

bildningar. Dessutom har ett försök med intensiva förmedlingsinsatser i Arbetsförmedlingens regi visat sig kosta mindre per deltagare än privata matchningstjänster och vara kostnadseffektiva tack vare goda resultat.¹⁸

Trots att vi kan vänta oss positiva effekter av arbetsmarknadsutbildning för såväl deltagare med starkare som svagare förankring på arbetsmarknaden¹⁹ deltog endast 6 300 personer i yrkesinriktad arbetsmarknadsutbildning i april 2024.²⁰ Detta är 200 färre än för ett år sedan, trots att antalet inskrivna på arbetsförmedlingen samtidigt ökat med 20 000 personer. Ur ett längre perspektiv är minskningen långt mer dramatisk, då ungefär dubbelt så många gick en arbetsmarknadsutbildning för tio år sedan som idag.

Den kompetenshöjande arbetsmarknadspolitiken skulle kunna växa kraftigt. 30 000 platser inom den yrkesinriktade arbetsmarknadsutbildningen skulle på sikt leda till lägre arbetslöshet, färre bristyrken och högre produktivitet. Även anvisningarna till reguljär utbildning som berättigar deltagarna till arbetsmarknadspolitisk ersättning behöver öka.

Under senare år har långdragna upphandlingar och överklaganden varit ett betydande hinder för flexibla och välriktade arbetsmarknadsutbildningar.²¹ En ny organisering av arbetsmarknadsutbildningen, i egen regi eller med inspiration av yrkeshögskolans tillvägagångssätt, vore att föredra.

För att få bra resultat är personligt stöd och kedjor av insatser till den arbetssökande viktigt. För individer med svag arbetsmarknadsförankring och för långtidsarbetslösa behövs ofta flera arbetsmarknadspolitiska insatser parallellt. En litteraturöversikt av IFAU visar att språkstudier, arbetsmarknadsutbildning, subventionerade anställningar – särskilt om de innebär utförande av ordinarie arbetsuppgifter – liksom intensifierade matchningsinsatser ger goda arbetsmarknadseffekter för flyktingar. Däremot visar de studier som finns av kommunal aktiveringspolitik inte några påtagliga positiva effekter.²²

Såväl fler anvisningar till utbildningar som bättre kontroll av subventionerade anställningar kräver att Arbetsförmedlingen har goda ekonomiska förutsättningar. Dessvärre sänks Arbetsförmedlingens förvaltningsanslag med cirka 200 miljoner kronor 2024 jämfört med 2023 års anslagsnivå; detta i en tid när stigande priser och löner i stället borde medföra höjda anslag. Neddragningen är särskilt bekymmersam om man beaktar att inflödet av arbetslösa till Arbetsförmedlingen ökar under 2024.

Skärpningen av reglerna för arbetskraftsinvandring har potential att begränsa invandringen till sektorer där det redan råder överskott på arbetskraft och på så sätt kan jobbchanserna stärkas för de arbetslösa i Sverige. Det är dock ännu osäkert vilken effekt de nya försörjningskraven har.

Omställningsstudiestödet är en viktig del i förstärkningen av det livslånga lärandet. Det kommer att öka den frivilliga rörligheten på arbetsmarknaden och underlätta omställning och kompetensförsörjning, samtidigt som uppsägningar kan undvikas. Det är glädjande att intresset att studera med omställningsstudiestöd är mycket stort bland både arbetare och tjänste-

¹⁸ Sundén, Annika (2022), *Yrkesutbildning löser matchningsproblemen*, externt skriven LO-rapport.

¹⁹ Waisman, Gisela och Josefine Andersson (2023), *Effekter av tre arbetsmarknadspolitiska program 2010–2020, Arbetsmarknadsutbildning, arbetspraktik och stöd till start av näringsverksamhet*, Arbetsförmedlingen, Analys 2023:2.

²⁰ Arbetsförmedlingens månadsstatistik.

²¹ Arbetsvärlden (2022-02-08), *Professorn: Upphandlingar sinkar utbildning för långtidsarbetslösa*, samt Habibija, Adnan och Löfgren Anna-Kirsti (2019), *Arbetsmarknadsutbildning för nya och bättre jobb – konkreta förbättringsförslag*, LO.

²² Engdal, Mattias, Anders Forslund och Ulrika Vikman (2023), *(Kommunala) insatser för att underlätta arbetsmarknadsinträdet för flyktingar och deras anhöriga*, IFAU Rapport 2023:8.

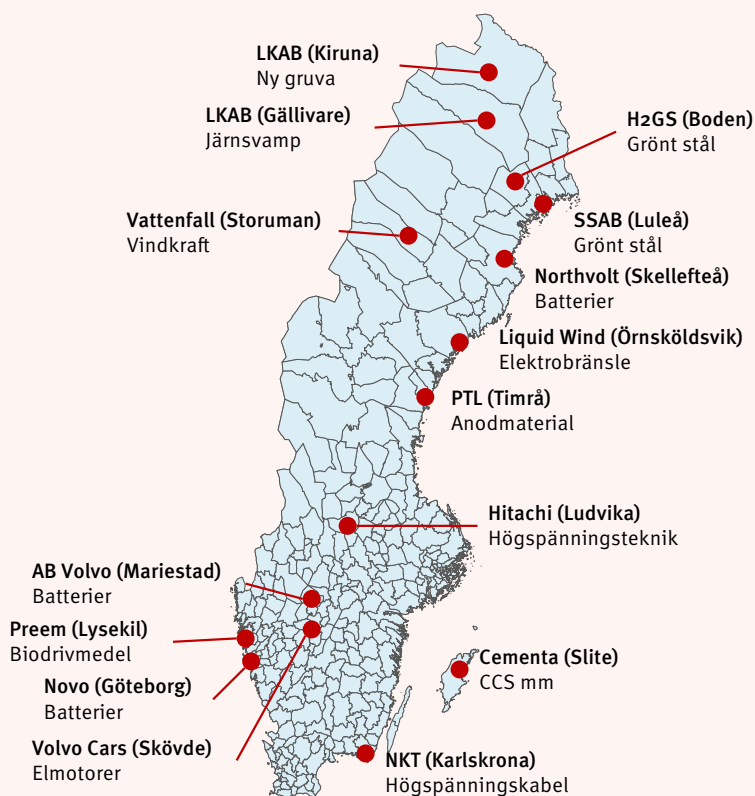
män. Därför är det mycket allvarligt att CSNs handläggningstider är oacceptabelt långa och många tvingas avstå från planerade studier. Regeringen måste ta ansvar för sin del av reformen och skyndsamt skjuta till mer pengar till CSN för att bygga ut IT-system och anställa fler handläggare, och samtidigt säkerställa att arbetet med att införa föreslagna regelförenklingar för att effektivisera handläggningen inte försenas ytterligare.

KRATTA FÖR INDUSTRIOMSTÄLLNINGEN

Den största strukturella tillväxtpotentialen i svensk ekonomi finns idag i den gröna industriomställningen. Enorma investeringar görs eller planeras för att anpassa industriproduktionen till en grön ekonomi. Även om industriomställningen är omfattande i gruv- och stålklustret i Norrbotten liksom i fordonsklustret i Västsverige så rör industriomställningen hela landet.

En stor del av omställningen kräver ny elproduktion. Trots detta ser vi inte investeringsvolymen öka i någon större omfattning. Osäkerhet om det framtida elpriset, komplicerade tillståndprocesser med mera gör det alltför svårt och riskabelt att investera i ny produktion i Sverige. Staten måste peka ut produktionsmål per kraftslag och komplettera dagens marginalprismodell med andra ersättningsmodeller som ger högre förutsägbarhet för producenterna. Att regeringen nu går mot en tydligare centralplanering när det gäller kärnkraften är bra, men liknande produktionsmål behövs även för andra kraftslag, inte minst sådana som kan komma snabbare på plats. Risken är betydande att kraftbolagen i nuläget avstår investeringar i annan fossilfri elproduktion i avvaktan på utvecklingen i kärnkraftsfrågan.

För en tillräcklig elproduktion behöver antingen det kommunala vetot begränsas eller kommunernas incitament att ge tillstånd till nya anläggningar stärkas.

Källa: Egen sammanställning.

Vissa industriinvesteringar innebär att existerande produktion ställs om. Men i många fall handlar investeringarna om ny produktion som tidigare inte har funnits. Ofta måste personalförsörjningen klaras genom inflyttning, vilket kräver nya bostäder. Exempelvis hade Skellefteå före Northvolts etableringsbeslut haft två decennier av svag befolkningsutveckling. Sedan etableringen har befolkningen dock vuxit med mer än 4 000 personer (5 procent) på bara 4 år och trenden pekar mot en fortsatt stark utveckling. Detta sätter stort tryck på bostadsmarknaden. Kommuner i liknande situation tvingas ta stora risker i den snabba exploateringen. Särskilt när privata aktörer nu drar ner på byggtakten och allmännyttiga bolag försöker kompensera för bortfallet. Regeringen borde omgående lägga ett paket likt det som föreslagits av regeringens utredare för hållbart samhällsbyggande i Norr- och Västerbotten.²³

Nya invånare kräver inte bara nya bostäder utan också ökad offentlig service. Begränsningar i kommunernas möjligheter att på kort tid bygga och bemanna allt från nya förskolor till friluftsanläggningar riskerar att bli ett tillväxthinder.

Flera av de stora industrietableringarna kräver nya investeringar i transportinfrastruktur. I Malmfälten rör det sig framför allt om en utbyggd kapacitet längs Malmbanan. I andra fall rör det sig om anpassningar av hamnar eller vissa godsstråk. Exempelvis begränsas idag Hitachis leveransmöjligheter av bristande järnvägskapacitet. Staten måste öka investeringstakten men också prioritera projekt med ett tydligare fokus på industriomställningen.

²³ Regeringen (2024), Fi 2022:A, *Delrapport från utredare med uppdrag att främja koordinering av insatser för hållbart samhällsbyggande i Norrbottens och Västerbottens län.*

Pressa bankernas marginaler

Storbankerna har tjänat gott på den höga styrräntan. Ränthemarginalerna mellan inlåningsränta och utlåningsränta har stigit när bolåneräntorna har höjts mer än sparräntorna på hushållens bankkonton. För bankernas lönsamhet har detta varit viktigare än att marginalen mellan styrränta och boräntor avtagit. Konkurrensskärpande åtgärder har i den här miljön stor potential att pressa ränthemarginalerna till konsumenternas gagn.

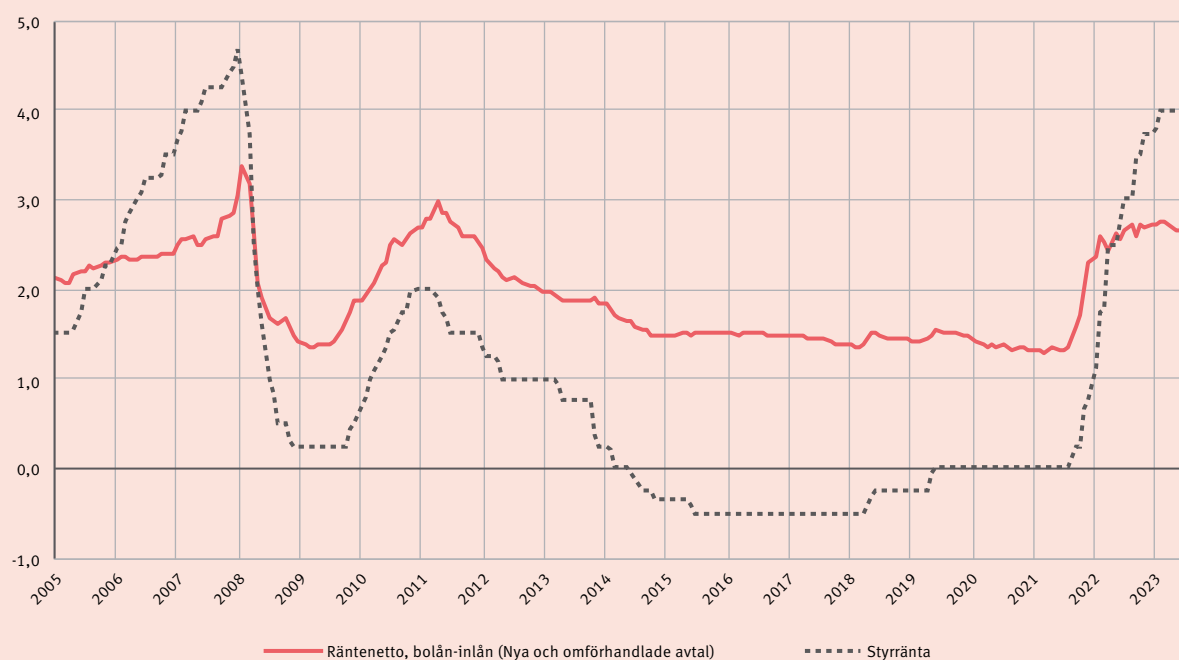
För att stärka konkurrensen på bankmarknaden bör regeringen använda SBAB till att sätta tryck på

storbankerna. Ett sänkt avkastningskrav för SBAB kan möjliggöra lägre utlåningsräntor och på så sätt pressa räntorna även hos övriga banker. En minskad utdelning till folkhushållet kan återbetala sig flera gånger om i lägre räntebetalningar för låntagarna. SBAB bör även tillåtas att ha lönekonton för att jämna ut konkurrensvillkoren mot storbankerna. Lönekonton ger idag storbankerna tillgång till billig finansiering och är det tydligaste skälet till att storbankerna återtagit marknadsandelar från nischbankerna.

Räntenetto hos finansinstitut

Diagram 5.5

Procent

Källa: SCB och egna beräkningar.

Den ekonomiska politikens långsiktiga spelregler måste läggas om

Den ekonomiska politiken har under det senaste decenniet präglats av en tydlig obalans där penningpolitiken fått ett alltför stort ansvar för att stabilisera ekonomin. Inte minst under perioden mellan finanskrisen och pandemin bidrog en alltför åtstramande finanspolitik till den låga inflation som i sin tur födde nollräntepolitiken och de obalanser som kom med den.

Det finns därför goda skäl att se över det rådande ekonomiskpolitiska ramverket, vilket också görs på ett förtjänstfullt sätt i Långtidsutredningens huvudbetänkande från 2023.

I den normpolitik som etablerades efter 1990-talskrisen förväntades Riksbanken sköta konjunkturstabiliseringen med räntepolitiken samtidigt som regeringen skulle fokusera på att hålla offentliga finanser i balans och föra strukturpolitik. Förtroendet för lönebildningens funktion som ankare för inflationen var (med rätta) svagt.

Sedan dess har det penningpolitiska utrymmet krympt på grund av fallande neutrala räntor. Vi har lärt oss att finanspolitik är mer effektivt (högre multiplikatorer) än vad som tidigare antagits. Arbetsmarknaden har kännetecknats av hög arbetslöshet. Därtill har vi kommit att erfara att det inte råder något rakt samband mellan inflation och hög efterfrågan i ekonomin. Inflation kan uppstå både ur ett högt efterfrågetryck och ur olika slags nationella och internationella utbudschocker. Med en välbalanserad lönebildning kan efterfrågan vara hög och inflationen låg.

LO delar långtidsutredningens övergripande slutsats om att finanspolitiken bör ges ett större ansvar för att stabilisera den reala ekonomin. I en effektiv stabiliseringspolitik drar finans- och penningpolitik åt samma håll.

Det behöver bli tydligare att penningpolitiken framför allt ska stabilisera den efterfrågedrivna inflationen, det vill säga den del av inflationen som härrör från det inhemska konjunkturrella trycket. Den utbudsdrivna inflationen saknar Riksbanken instrument att påverka. Finanspolitiska åtgärder kan däremot både bidra till ett balanserat resursutnyttjande och förebygga eller vidga de flaskhalsar som ger upphov till utbudsdriven inflation.

Målet för det finansiella sparatet bör sänkas för att bland annat skapa utrymme för ökade offentliga investeringar, inte minst med hänsyn till de stora tillfälliga investeringsbehov som härrör från klimatomställningen. Statsbidragen till kommunsektorn behöver indexeras och konjunkturjusteras för att ge långsiktigt stabil finansiering till kommuner och regioner som annars riskerar att spä på konjunktursvängningarna till följd av det kommunala balanskravet.

Denna omläggning kan leda till en bättre helhet i den ekonomiska politiken där vi undviker en återgång till nollräntan och tar ekonomin närmare full sysselsättning.²⁴

²⁴ För en mer ingående redogörelse för LO-ekonomernas syn på dessa frågor se: Almqvist et al, *Arbetsmarknadernas parter och lönebildningens roll*, Ekonomisk debatt3/2024 (årgång 52), 2024, samt LOs yttrande över Remiss av Långtidsutredningen 2023 Finanspolitisk konjunkturstabilisering SOU 2023 nr 85.

LO-ekonomerna ger sedan 1947 ut en konjunkturrapport.
Den kommer ut två gånger om året, vår och höst.

Rapporten kan hämtas som pdf-dokument på LOs
hemsida eller beställas från LO-distribution:
lo.shop.strd.se

Juni 2024
ISBN 978-91-566-3669-1

www.lo.se

Landsorganisationen i Sverige